

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag m. m.; given Stockholms slott den 20 mars 1931.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sam Larsson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1931.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans-, jordbruks- och handelsdepartementen anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Larsson:

I proposition, nr 252, den 20 maj 1927 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge enligt i statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag angivna grunder lämna bistånd till återupprättande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken i Norrbottens län, dels ock å riksstaten för budgetåret 1927/1928 bland utgifter för kapitalökning under titeln »Låneunderstöd» för understöd till återupprättande av viss industriell verksamhet anvisa ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor,

Inledning.

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 1 saml. 173 häft. (Nr 197.) 548 31 1

därav att täckas av andra statsinkomster än lånemedel 500,000 kronor och att täckas av lånemedel 1,500,000 kronor. Vad sålunda föreslagits bifölls av riksdagen, som i skrivelse den 8 juni 1927 (nr 310) anmälde sitt beslut i frågan.

I proposition den 27 januari 1928, nr 38, föreslog därefter Kungl. Maj:ts riksdagen att medgiva, att vid lämnande av det i förstnämnda proposition avsedda biståndet till återupprättande av industriell verksamhet i Nederkalix socken finge tillämpas de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden den 27 januari 1928. I skrivelse den 17 februari 1928, nr 19, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:ts sålunda föreslagit.

I årets statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bilaga 1) anmälde jag — efter erinran om det bistånd, som av statsmakterna lämnats till återupprättande av berörda verksamhet — att det bolag — Kalix trävaruaktiebolag — som bildats för drivande av ifrågavarande verksamhet, hemställt om ytterligare åtgärder från statens sida för verksamhetens understödjande, bland annat genom beviljande av ett anslag å 2,000,000 kronor i och för nyteckning av aktier i bolaget. Jag framhöll därvid, att ehuru utredningen i ärendet ännu icke vore avslutad, jag ansett mig böra redan vid sagda tillfälle omnämna framställningen, då det sannolikt komme att visa sig erforderligt att under riksdagens lopp ingiva framställning om medgivande till dylik aktieteckning.

På min hemställan föreslog också Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlätas i ämnet, måtte bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i Kalix träindustriaktiebolag för budgetåret 1931/1932 beräknas ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Sedan utredningen i förevarande ämne numera avslutats, torde jag få till slutlig prövning upptaga förevarande framställning ävensom vissa därmed sammanhängande frågor.

Historik.
Frågans be-
handling år
1927.

Beträffande de omständigheter, vilka tidigare föranlett statsmakterna att ingripa stödjande på berörda område, ävensom i fråga om de i sådant hänseende vidtagna åtgärderna ber jag att i huvudsak få hänvisa till omförmälda propositioner och riksdagsskrivelser av åren 1927 och 1928. Här vill jag blott i korthet erinra om följande.

Då aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, vilket ägde de i Nederkalix socken belägna sågverken vid Karlsborg och Båtskärsnäs, nödgades under åren 1924—1925 inskränka samt under år 1926 nästan helt och hållet nedlägga driften vid dessa anläggningar, medförde detta inom kommunen en omfattande arbetslöshet. På grund härav sökte man därstädes bilda ett nytt aktiebolag huvudsakligen med intressenter från orten, vilket bolag skulle från aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, som gått i konkurs, förvärva sågverket vid Karlsborg ävensom en bolaget tillhörig sulfatfabrik därstädes, vilken redan tidigare nedlagts, och iståndsätta dessa anläggningar för en

årlig tillverkning av cirka 15,000 ton sulfatcellulosa och 8,000 standardsågade trävaror. Underhandlingar inleddes dels med Ytterstforsbolagets konkursbo om förvärv av anläggningarna och dels med domänstyrelsen om leverans av erforderligt virke från statens skogar i Norrbotten. Under utredningsarbetet kom man till det resultatet, att det nya bolaget, för att det sammas ställning skulle bli tillräckligt stark och för att erforderligt biträde av vissa intresserade skulle säkerställas, måste ha ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Svårigheter mötte emellertid att anskaffa ett så stort aktiekapital, och sedan andra utvägar förgäves försökts, vände sig representanter för ortsintresset till Kungl. Maj:t med anhållan om statens bistånd för förverkligande av det eftersträfvade målet.

Den allmänna plan, från vilken man år 1927 utgick, var i huvudsak följande. Det skulle bildas ett aktiebolag med ett aktiekapital av minst 3,000,000 kronor. Av minimikapitalet skulle 800,000 kronor tecknas av Ytterstforsbolagets konkursbo och likvideras genom överlåtande av konkursboets fastigheter vid Karlsborg med visst mindre undantag, 200,000 kronor tecknas och likvideras i vanlig ordning av enskilda samt återstoden, 2,000,000 kronor, tecknas antingen av staten eller av personer inom orten, vilka för ändamålet erhållit lån av staten. Lånen till dessa personer skulle, åtminstone i huvudsak, förmedlas av en för ändamålet bildad förening — »Föreningen Nederkalix Industri u. p. a.» — vilken skulle utlämna lån till sina medlemmar mot revers och säkerhet av aktier i bolaget, och skulle denna förening av staten erhålla lån intill ett belopp av högst 2,000,000 kronor mot säkerhet av de reverser, som lämnades av låntagarna hos föreningen, och de till pant för dessa reverser lämnade aktierna. Därest icke i form av lån för dylikt ändamål toges i anspråk hela det belopp av 2,000,000 kronor, som staten skulle tillhandahålla, skulle staten teckna aktier för återstoden, dock högst för 500,000 kronor. För att bolagets virkesbehov skulle i huvudsak säkerställas, skulle domänstyrelsen med bolaget avsluta ett långfristigt kontrakt om leverans av virke till en myckenhet, motsvarande ungefär hälften av bolagets årliga behov av massaved och i det närmaste bolagets hela årliga behov av sågtimmer. Två alternativa förslag till dylikt kontrakt hade uppgjorts. Dessa kontraktförslag, för vilka redogörelse lämnades i propositionen nr 252 år 1927, innehöllo, bland annat, att betalning för det under vart och ett år utstämplade och på rot emottagna virket skulle erläggas senast den 15 september nästföljande år samt att för fullgörandet av betalningsskyldigheten skulle ställas av domänstyrelsen godkännbar bankgaranti. Förslagen avsågo leverans under en tid av 10 år med början vintern 1927—1928, men av intressenterna i det blivande bolaget yrkades, enligt vad som anfördes i nämnda proposition, att leveranstiden måtte utsträckas till 15 år.

Angående *upplånandet av det kapital*, som för bolagets verksamhet erfordrades utöver aktiekapitalet, hade vid tiden för förberedandet av 1927 års proposition några mera ingående förhandlingar med penninginrättning icke förts,

men man ansåg sig kunna påräkna, att det kreditinstitut, som varit förläggare för Ytterstforsbolaget, skulle vara villigt att tillhandahålla det blivande bolaget erforderlig kredit. Beträffande det sammanlagda kapitalbehovet förelågo olika beräkningar. Uti en utredning, som på begäran av Nederkalix kommun verkställdes av sakkunniga personer, hade det högsta sammanlagda kapitalbehovet vid någon tidpunkt under året beräknats till cirka 7 1/2 miljoner kronor, varav å anläggningarna skulle komma cirka 4 miljoner kronor och på förlagskapital cirka 3 1/2 miljoner kronor. Domänstyrelsen angav i avgivet utlåtande kapitalbehovet till omkring 8 1/2 miljoner kronor, och kommerskollegium och socialstyrelsen beräknade i gemensamt avgivet utlåtande det erforderliga kapitalets storlek till 8,910,000 kronor, varav 4,650,000 kronor belöpte på anläggningarna och 4,260,000 kronor på förlagskapital. Samtliga dessa beräkningar finnas återgivna i eller fogade vid omnämnda proposition nr 252 år 1927 i frågan.

I nämnda *proposition nr 252* anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, vilken föredrog förevarande ärende — efter att hava utvecklat de skäl, som enligt hans mening starkt talade till förmån för att staten trädde hjälpare emellan, framför allt hänsynen till de befolkningsgrupper, som för sin existens vore beroende av ifrågakvarande industrier — bland annat följande.

Vad beträffade förutsättningarna för det ifrågasatta statsingripandet vore först att nämna, att enligt vad chefen för jordbruksdepartementet upplyst hinder i vad på honom ankomme ej mötte för tillmötesgående av det från intressenternas sida framställda önskemålet, att tiden för giltigheten av det ifrågasatta avverkningskontraktet med domänstyrelsen bestämdes till 15 år under de villkor, som Kungl. Maj:t kunde pröva lämpliga.

En given förutsättning för statens bistånd till återupprättande av berörda industriföretag borde uppenbarligen vara, att säkerhet vunnnes dels för att överenskommelse på skäliga betingelser komme till stånd med konkursförvaltningen om övertagande av de för driften erforderliga anläggningarna m. m., dels för att den behöfliga driftkrediten på rimliga villkor ställdes till förfogande av det förut avsedda kreditinstitutet eller annan penninginrättning. Innan full klarhet vunnits i nu berörda hänseenden, syntes någon utbetalning av medel från statens sida icke böra ifrågakomma.

Vidare anförde chefen för socialdepartementet, att av den lämnade redogörelsen framgått, att meningarna varit ganska delade om den lämpligaste formen för lämnande av statens bistånd. I sådant hänseende hade föreslagits *dels* lån för teckning av aktier i det nya bolaget eller lån till detta bolag direkt, *dels* aktieteckning i viss omfattning från statens sida i det nya företaget, *dels* borgen för lån till aktieteckning. Huruvida och i vilken omfattning den ena eller den andra understödsformen borde komma i fråga, syntes i viss mån få vara beroende av den finansiering i övrigt av företaget, som förhållandena anvisade såsom möjlig och lämplig. Avgörandet därutinnan syntes därför böra lämnas åt Kungl. Maj:t, med föreskrift dock att högst det ifrågasatta beloppet eller 500,000 kronor finge användas för aktieteckning direkt av staten. Likaledes syntes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om lånets förräntning, ställande av tillgänglig säkerhet för detsamma ävensom övriga lånevillkor liksom även att tillse, att staten tillerkändes det inflytande över företagens ledning, som kunde finnas

erforderligt. För ändamålet borde ett gemensamt anslag uppföras under rubriken »låneunderstöd». Skulle det befinnas lämpligt att teckna aktier i det ifrågasatta bolaget, syntes framdeles kunna omföringsvis göras den omflyttning från rikshuvudbokens konto för låneunderstöd till kontot för statens aktier, som av aktieteckningen kunde betingas.

I sin *skrivelse den 8 juni 1927* uttalade *riksdagen*, bland annat, att statens deltagande i företagens finansiering helst icke borde taga den direkta aktieteckningens form. I avseende å förslagens detaljer framhöll *riksdagen* nödvändigheten av att, innan slutligt avtal om statshjälpen träffades, trygghet vunnits för att det blivande bolaget, utöver statshjälpen, förfogade över tillräckligt anläggnings- och rörelsekapital, varjämte *riksdagen* uttalade, att domänstyrelsens medverkan i den planerade hjälpaktionen endast borde lämnas på ett fullt affärsmässigt sätt.

Efter det 1927 års riksdag fattat sitt beslut i ämnet, fördes av representanter för ortsintressena genom den s. k. Kalixkommitténs arbetsutskott förhandlingar dels med representanter för staten och dels med Ytterstforsbolagets konkursbo och olika penninginrättningar, varjämte det arbetades för anskaffande av aktieteckningar i det nya bolaget.

I januari 1928 hade arbetet för det nya bolaget fortskridit så långt, att dess bildande kunde anses säkerställt. Konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget hade erbjudit sig att teckna aktier för 850,000 kronor. I likvid för dessa skulle överlätas dels förut omnämnda fastigheter, dels vissa båtar m. m., vilka konkursförvaltningen tidigare erbjudit sig att för en köpeskilling av 50,000 kronor sälja till det nya bolaget. Av medlemmar uti Föreningen Nederkalix Industri u. p. a. (i det följande benämnd industriföreningen) hade tecknats aktier till ett belopp av något över 1,500,000 kronor, och det var meningen, att staten skulle teckna aktier för icke fullt 500,000 kronor, motsvarande vad som utav det av *riksdagen* beviljade anslaget, 2,000,000 kronor, icke toges i anspråk för lån till industriföreningens medlemmar. Även teckningen av ytterligare erforderligt belopp, 150,000 kronor, kunde anses säkerställd. Angående villkoren för det lån, som staten skulle lämna industriföreningen, hade i stort sett enighet vunnits, ehuru formellt avtal ännu icke kommit till stånd. Enligt uppgjort förslag till stiftelseurkund för det nya bolaget skulle Kungl. Maj:t äga utse två av styrelsens fem ledamöter jämte två suppleanter ävensom en revisor jämte suppleant. Uti industriföreningens stadgar hade intagits bestämmelse, att en styrelseledamot och en revisor jämte suppleanter för dem skulle utses av Kungl. Maj:t. Enligt särskilt avtal med domänstyrelsen hade för det nya bolagets räkning skett utstämpling och pågick avverkning av virke till den myckenhet, som erfordrades för driftens igångsättande på tidigare antagna tidpunkter.

Emellertid hade svårigheter mött att anskaffa det kapital, som utöver aktiekapitalet erfordrades för drivande av den tilltänkta verksamheten. Därutinnan var *lägt i januari 1928* följande.

Arbetsutskottet hade satt sig i förbindelse med Ytterstforsbolagets förlagsgivare, aktiebolaget Svenska handelsbanken, som redan tidigare förklarar sig i princip villigt att lämna kredit åt det bolag, som kunde komma att bildas.

Frågans
behandling
år 1928.

Banken hade därvid uttalat den önskan, att innan närmare underhandlingar påbörjades, ytterligare utredning måtte förebringas rörande det nya bolagets kapitalbehov och rörande bärigheten av företaget. I anledning härav hade på begäran av arbetsutskottet dåvarande vice verkställande direktören i svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman i juli 1927 verkställt en förnyad granskning av de tidigare gjorda kalkylerna. Ekman hade därvid kommit till det resultatet, att för anläggningarna erfordrades ett belopp av 4,700,000 kronor och såsom förlagskapital i runt tal 4,250,000 kronor, därvid han räknat med att det största kapitalbehovet skulle föreligga vid juni månads utgång, innan skeppningen ännu kommit i gång. Ekman hade vidare framhållit, att i vissa punkter jämkning borde begäras i det blivande kontraktet med domänstyrelsen. Efter erhållen del av denna utredning — vilken i de delar, som beröra kapitalbehovet, såsom bilaga fogats vid oförmälda proposition nr 38 år 1928 — hade banken förklarat, att, om Kalixkommittén kunde på annat sätt anskaffa de medel, som erfordrades för sågens och sulfatfabrikens iordningställande, banken vore villig att tillhandahålla en kredit, som vid varje tidpunkt högst motsvarade anskaffnings-, respektive tillverkningsvärdet av samtidigt förefintliga, under förlagsinteckning eller annan pantförskrivning ingående råvaru- och lagertillgångar, respektive däremot svarande säkra fordringar, dock att totala kreditbeloppet icke finge överstiga 4,500,000 kronor. Såsom säkerhet för lånet fordrade banken dels förlagsinteckningar, motsvarande kreditens totalbelopp, och dels fastighetsinteckningar till samma belopp. Vidare hade det blivande bolaget ur industrilånefonden — mot av statskontoret godkänd säkerhet och på vanliga villkor beträffande lånetid, amortering m. m. — beviljats ett lån å 500,000 kronor. Postsparbanken hade tillförsäkrat bolaget ett lån å samma belopp, 500,000 kronor, på en tid av 15 år, vilket lån skulle vara amorteringsfritt i 10 år och därefter amorteras med en femtedel varje år. Säkerheten för dessa båda lån skulle utgöras av två inteckningar i bolagets fastigheter å vardera 500,000 kronor med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 och 1,500,000 kronor; botteninteckningen å 500,000 kronor skulle — jämte andra inteckningar med sämre rätt ävensom förlagsinteckningar — tillkomma banken som säkerhet för dess lån.

På angivna sätt skulle erhållas ett kapital av, inberäknat aktiekapitalet, 8,500,000 kronor. Enligt dessa beräkningar skulle återstå att fylla ett kapitalbehov av omkring (8,950,000 — 8,500,000) 500,000 kronor. För fyllande av detta behov ifrågasattes, att domänstyrelsen skulle medgiva kredit för betalningen för rotvärdet av levererat virke under intill ett år längre tid, än som avsågs i de uppgjorda kontraktsförslagen. Domänstyrelsen skulle med sådan kredit komma att på en gång hava fordran för rotvärdet av två års virkesleveranser, vilket värde enligt kontraktsförslagets priser skulle uppgå till omkring en miljon kronor. Såsom säkerhet för betalnings-skyldighetens fullgörande skulle — i stället för den i kontraktsförslagen förutsatta bankgarantien — lämnas inteckningar i bolagets fastigheter till belopp, motsvarande nyssnämnda värde och till förmånsrätten liggande näst efter 3,250,000 kronor.

Rörande den sålunda uppgjorda planen framhöll chefen för socialdepartementet i *propositionen nr 38 till 1928 års riksdag*, att densamma i vissa avseenden ävveke från den, som förelegat vid tidpunkten för 1927 års riksdagsbeslut, i det att dels kapital skulle från statens och statsinstitutioners sida

tillhandahållas i större utsträckning än som då förutsatts, och dels domänstyrelsen skulle avstå från kravet på bankgaranti, vartill komme att vissa smärre jämkningar skulle företagas i domänstyrelsens kontrakt. Därjämte vore enligt departementschefen att märka, att med hänsyn till inträffad ändring i konjunkturerna de föreliggande kontraktsförslagen, på vilka finansieringsplanen uppbyggt, dämera syntes i vissa hänseenden vara mindre fördelaktiga för staten än vid den tid, då det i förslagen innefattade anbudet avgivits.

Med hänsyn härtill ävensom till den omfattande kredit, som skulle lämnas av domänstyrelsen, syntes, anförde departementschefen vidare, sagda styrelse icke för sin del kunna anse den avsedda uppgörelsen såsom en under då inträdda förhållanden i alla avseenden affärsmässig sådan.

Enär behovet av understöd till lindrande av arbetslösheten i orten vore lika stort som år 1927, syntes det enligt departementschefen uppenbart, att den sistnämnda år beslutade hjälpaktionen borde fullföljas. Då vidare de såsom nödvändiga befunda modifikationerna i tidigare gällande förutsättningar för densamma enligt departementschefen syntes kunna godtagas, föreslog departementschefen, att riksdagens medgivande skulle inhämtas till de ifrågasatta jämkningarna i grunderna för bistånd till återupprättandet av ifrågavarande verksamhet.

Såsom förut omnämnts lämnade 1928 års riksdag det sålunda begärda medgivandet. I sin skrivelse i ämnet den 17 februari 1928, nr 19, gjorde riksdagen, bland annat, ett uttalande av innehåll att därest förluster skulle genom ett beslut i överensstämmelse med propositionen uppkomma för domänverket eller postsparbanken, riksdagen förutsatte, att sådana förluster skulle av staten genom skattemedel täckas.

Genom beslut sistnämnda dag bemyndigade därefter *Kungl. Maj:t* chefen för finansdepartementet att bland annat teckna aktier högst till ett nominellt belopp av 500,000 kronor i det nya bolag, som skulle bildas och för vilket stiftelseurkund blivit upprättad. Med begagnande av detta bemyndigande tecknades för statens räkning aktier i bolaget till ett belopp av 398,500 kronor, medan av medlemmar i industriföreningen tecknades aktier till ett värde av 1,601,500 kronor.

Vidare bemyndigade *Kungl. Maj:t* genom beslut den 24 februari 1928 chefen för finansdepartementet att å *Kungl. Maj:ts* och kronans vägnar underteckna en *överenskommelse mellan svenska staten, å ena sidan, och industriföreningen, å den andra*, vilken innehöll bland andra följande bestämmelser.

Under förutsättning att det bildades ett aktiebolag för drivande av fabriks- och sågverksrörelse vid Karlsborg i Nederkalix socken förband sig staten att försträcka föreningen ett belopp, motsvarande summan av de av föreningens medlemmar tecknade aktierna eller alltså 1,601,500 kronor. Det försträckta beloppet skulle användas till inbetalande av de sålunda tecknade aktierna. De inbetalta beloppen skulle anses såsom medlemmarnas lån hos föreningen, och skulle medlemmarna å dessa lämna reverser till föreningen med pant- rätt i aktierna.

Till säkerhet för lånet pantsatte föreningen föreningsmedlemmarnas å svenska staten transporterade reverser med tillhörande aktier.

Återbetalning av lånet skulle ske på det sätt, att av ursprungliga lånesumman skulle inbetalas den 30 juni ett vart av åren 1930 och 1931 fem procent, den 30 juni ett vart av åren 1932 och 1933 sex procent, den 30 juni ett vart av åren 1934 och 1935 sju procent, den 30 juni ett vart av åren 1936 och 1937 åtta procent, den 30 juni ett vart av åren 1938 och 1939 nio procent samt den 30 juni ett vart av åren 1940, 1941 och 1942 tio procent.

Lånet skulle vara räntefritt till den 1 januari 1930. Från och med nämnda dag skulle lånet löpa med ränta, vilken där ej annat följde av vad i kontraktet vidare sades skulle utgöra fem procent om året och erläggas årligen den 30 juni. Staten skulle äga påfordra, att räntan från och med den 1 juli 1933 utgjorde högst sex procent om året, och skulle meddelande om att staten ville begagna sin rätt att höja räntan lämnas föreningen senast den 1 juni 1933. Hade staten icke begagnat denna sin rätt att bestämma räntan till det angivna maximibeloppet, skulle staten äga att för tiden från och med den 1 juli 1938 påfordra, att räntan skulle utgå med högst angivet belopp, sex procent om året.

Därest ränta eller amortering icke erlagts inom tre månader efter föreskriven förfallodag, skulle staten äga uppsäga lånet att i dess helhet omedelbart återbetalas.

I händelse föreningen icke fullgjorde sin betalningsskyldighet, skulle staten äga genast utan föregående hembud eller iakttagande av andra i lag stadgade föreskrifter genom pantens realiserande göra sig betäckt för ej mindre kapitalet och räntan än även de med pantens vård och realiserande förenade kostnader ävensom att, därest panten icke lämnat tillgång till full betalning, för oguldna återstoden göra sin rätt mot föreningen gällande.

Överenskommelse av dylikt innehåll undertecknades av föreningen den 27 februari 1928 och av chefen för finansdepartementet å kronans vägnar den 3 mars 1928.

Den 29 februari 1928 bildades Kalix träindustriaktiebolag med uppgift att efter övertagande av de nedlagda industriella anläggningarna vid Karlsborg i Nederkalix socken därstädes bedriva sågverksrörelse och tillverkning av sulfatmassa. Enligt bolagsordningen äger Kungl. Maj:ts utse styrelsemedlemmar jämte suppleanter och revisor med suppleant på sätt i det förut omförmälda förslaget till stiftelseurkund ifrågasatts. Bolagets aktiekapital uppgick vid starten till 3,004,500 kronor. Av detta belopp hade statsverket, som redan anförts, dels direkt tecknat 398,500 kronor, dels ock möjliggjort aktieteckning från ortsbefolkningens sida genom omförmälda lån å 1,601,500 kronor till föreningen Nederkalix industri u. p. a., vilket lån statskontoret genom brev den 9 mars 1928 anbefalldes att i enlighet med överenskommelsen utbetala till föreningen. Å lånet har föreningen uppburit 1,597,700 kronor.

Genom brev den 5 april 1928 bemyndigade Kungl. Maj:ts vidare domänstyrelsen att med Kalixbolaget träffa *avtal rörande virkesleverans*. Det kontrakt, som i överensstämmelse med nämnda brev kom till stånd och som alltjämt äger giltighet, innehöll i huvudsak följande bestämmelser.

Domänstyrelsen förband sig att årligen under en tid av 15 år från och med år 1927 utstämpla och till bolaget försälja samt bolaget att emottaga från kronans skogar inom Norrbottens län från och med Luleälvens vattensystem samt norr och öster därom en kvantitet *skog på rot*, varur beräknades kunna utvinnas en årlig kvantitet sågtimmer av cirka 1,700,000 toppmätta cylinderkubikfot och en likaledes årlig kvantitet massaved av furu och gran av cirka

900,000 flottningskubikfot. Domänstyrelsen skulle bestämma de skogstrakter, där virket för varje år skulle utstämplas, ävensom sättet för stämplingens utförande, dock att stämplingarna av kontraktsvirket skulle förläggas så att drivningsförhållanden och avforslingsavstånd bleve någorlunda likvärdiga med övriga avverkningar på kronans skogar efter de flottleder, som berördes i kontraktet. Betalning skulle utgå med vissa i kontraktet bilagda prisnotor närmare angivna priser per kubikfot för varje sågtimmerdimension och massa-ved. Dessa priser motsvarade genomsnittet av de priser domänstyrelsen erhållit på virkesauktionerna i Norrbotten under åren 1924—1926. De i prisnotorna angivna priserna för sågtimmer skulle anses motsvara ett genomsnittligt medlexportpris inom Härnösands distrikt av £ 13.5/— per standard för 7" osorterad furubattens f. o. b. Ökning av nämnda bruttoförsäljningspris för o/s furubattens f. o. b. Härnösands distrikt skulle medföra ändring av sågtimmerpriserna sålunda, att desamma ökades med $\frac{1}{2}$ öre per kubikfot för varje ökning i exportpriset av fulla 10/— per standard.

De i prislisorna angivna priserna för massa-ved skulle anses motsvara ett genomsnittligt medlexportpris inom Härnösands distrikt av 220 kronor per ton för sulfatmassa och 215 kronor per ton för sulfitmassa. Dessa priser skulle ökas med 1 öre per kubikfot för ökning i medlexportpriset med 10 kronor per ton massa.

De sålunda fastställda priserna skulle gälla oförändrade till och med år 1936. För perioden 1937—1941 skulle, därest endera parten så påkallade, en nyreglering av priserna äga rum med hänsyn tagen till de priser, som erhöles i öppna marknaden vid virkesauktionerna i Norrbotten under åren 1934—1935.

Betalning för det under vart och ett år utstämplade och på rot mottagna virket skulle av bolaget erläggas senast den 15 september *under det andra året* efter det år, då utstämplingen skett. Fullgjordes ej denna betalnings-skyldighet, skulle domänstyrelsen äga rätt att omedelbart häva kontraktet.

Till säkerhet för fullgörandet av bolagets åtaganden enligt kontraktet skulle bolaget till domänstyrelsen pantsätta in-teckningar i samtliga de fastigheter, vilka bolaget förvärvat från konkursförvaltningen för aktiebolaget Ytterstfors-Munksund, till ett belopp av 1,250,000 kronor — till förmånsrätt liggande mellan 3,250,000 kronor och 4,500,000 kronor.

Sammanfattningsvis må här lämnas följande översikt över huru de medel anskaffats, som hittills ställts till Kalixbolagets förfogande, samt över de för de olika länen gällande säkerheterna.

Översikt rörande Kalixbolagets kapitalbelopp m. m.

Enligt den av direktören Ekman år 1927 verkställda utredningen utgjorde det erforderliga kapitalbeloppet

för anläggningarna	kronor	4,700,000
» förlagskapital	»	4,250,000
	Summa kronor	8,950,000
	Avrundat till »	9,000,000

Detta belopp har erhållits på följande sätt:

I. Aktiekapital.

Aktieteckning av konkursförvaltningen i Ytterstforsbolaget i likvid mot fastigheter och båtar .....

kronor 850,000

Aktieteckning av medlemmar i »Föreningen Nederkalix industri u. p. a.», vilken aktieteckning till 1,597,700 kronor täckts av lån från staten	kronor	1,601,500
Direkt aktieteckning av staten	»	398,500
Ytterligare aktieteckning	»	150,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>3,000,000</u>

II. Lån.

Lån av aktiebolaget Svenska handelsbanken mot fastighets- och förlagsinteckningar	högst kronor	4,500,000
Lån ur industrilånefonden mot inteckning	»	500,000
» av postsparbanken mot inteckning	»	500,000
Ett års extra kredit av domänstyrelsen för levererat virke	»	500,000
	<u>Summa högst kronor</u>	<u>6,000,000</u>
	3,000,000 kronor	
	6,000,000 »	
	<u>Summa 9,000,000 kronor</u>	

Inteckningarna i bolagets fastigheter äro placerade på följande sätt:

1) Botteninteckning å 500,000 kronor tillkommer aktiebolaget Svenska handelsbanken som säkerhet för dess lån.

2) Två inteckningar å vardera 500,000 kronor äro utfärdade till säkerhet för industrilånefondens och postsparbankens lån med samma rätt inbördes och beträffande förmånsrätten liggande mellan 500,000 kronor och 1,500,000 kronor.

3) Till ytterligare säkerhet för aktiebolaget Svenska handelsbankens lån hava utfärdats inteckningar å tillhopa 4,000,000 kronor. Av sagda belopp ligga inteckningar å 1,750,000 kronor näst efter de under 2) upptagna inteckningarna och inteckningar å återstående 2,250,000 kronor omedelbart efter de under 4) avsedda inteckningarna.

4) Till säkerhet för domänstyrelsens kontrakt hava meddelats inteckningar till ett belopp av 1,250,000 kronor, till förmånsrätten liggande mellan 3,250,000 och 4,500,000 kronor.

Ordnade efter förmånsrätten finnas alltså följande inteckningshavare:

	Kronor.
1) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	500,000
2) Postsparbanken }	1,000,000
Industrilånefonden{	
3) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	1,750,000
4) Domänstyrelsen	1,250,000
5) Aktiebolaget Svenska handelsbanken	2,250,000
	<u>Summa 6,750,000</u>

*Fram-
ställningen
från Kalix
träindustri-
aktiebolag.*

Jag övergår härefter till den av *Kalix träindustriaktiebolag* nu gjorda framställningen. Denna går ut på dels, som redan anförts, nyteckning av aktier från statens sida till ett belopp av 2 miljoner kronor, dels nytt kontrakt med domänstyrelsen om virkesleverans' och dels jämkning i priserna enligt det gällande kontraktet för under innevarande vinter avverkat virke.

Bolaget har i denna framställning anfört i huvudsak följande.

Det program, som legat till grund för bolagsbildningen, hade avsett att sågverket skulle iordningställas för en produktion av 8,000 standards och sulfatfabriken utbyggas till en kapacitet av 15,000 ton sulfatmassa. Byggnadsarbetet, som av bolaget påbörjats omedelbart, fortskred så att sägen kunde sättas i gång i augusti 1928. Jämmt ett år senare hade även sulfatfabriken varit färdig och kunnat påbörja driften. Byggnadsprogrammet hade därmed varit inom avsedd tid genomfört, utan att de beräknade kostnaderna nämnvärt överskridits, och ledningen för företaget hade vid denna tid hyst de bästa förhoppningar för framtiden. Vad anginge anläggningarnas effektivitet hade dessa förhoppningar icke heller svikits utan snarare överträffats, i det att såväl sägen som fabriken visat sig äga betydligt större kapacitet än som från början beräknats.

Emellertid, framhåller bolaget, ter sig *läget i ekonomiskt avseende* tyvärr nu mindre ljust till följd av de alltjämt vikande konjunkturerna å förevarande område. Härom uttalar sig bolaget på följande sätt.

Alltsedan driften vid sågverket kommit i gång, hade marknaden för sågade trävaror varit trög med oupphörligt fallande priser. Icke desto mindre hade det hittills lyckats bolagsledningen att bedriva denna gren av verksamheten så, att den gått ihop och till och med visat något överskott. Där emot hade förhållandena på sulfatmarknaden utvecklats på ett sätt, som vällat bolaget stora förluster. Priset för sulfatmassa, som vid tiden för bolagets tillkomst stött åtskilligt över 200 kronor per ton och i de kalkyler, som legat till grund för bolagsbildningen, upptagits till 185 kronor per ton, hade nämligen sedermera sjunkit med mera än 50 %. Redan vid tiden för sulfatfabrikens igångsättande hade priset legat under 185 kronor per ton, och under år 1930, som vore att betrakta såsom bolagets första verksamhetsår med full drift, syntes medelpriset hava utgjort omkring 100 kronor per ton. Omräknat för ett års tillverkning av 20,000 ton låge alltså utförsäljningspriset nu ($20,000 \times 85$) 1,700,000 kronor lägre för år räknat än enligt den ursprungliga kalkylen.

Under hänvisning härtill anför bolaget, att bolaget kunde motstå de starka påfrestningarna av de rådande konjunkturerna endast under förutsättning att bolaget väsentligen erhöle bifall till sina i framställningen gjorda yrkanden.

Rörande de allmänna *skäl*, vilka enligt bolagets mening tala för ett *ytterligare statsingripande* till förmån för bolaget, har bolaget härefter anfört följande.

Såsom aktieägare i bolaget och såsom förläggare för föreningen Nederkalix industri u. p. a. vore staten den ojämförligt största intressenten i ifrågavarande företag och ägde i denna egenskap det avgörande inflytandet på frågan om bolagets fortbestånd. Men det allmännas intressen i företaget vore ingalunda begränsade till det direkta och indirekta delägarskapet. För genomförande av en rationell skogsskötsel vore det, såsom ofta framhållits, för staten såsom ägare av mer än 60 % av skogsarealerna utefter Kalix och Torne älvar av största vikt att inom orten hava en fast anvämare för det mindervärdiga virke, som icke kunde finna användning annorledes än som sulfatved. Därtill komme de sociala synpunkterna, som ingalunda vore de minst betydelsefulla. Vid Karlsborgsverken vore fast anställda i medeltal 400 man, vilka i händelse av driftsinställelse skulle bli arbetslösa. Över 700 man med 200 å 300 hästar hade därjämte vinterarbete hos bolaget vid dess drivningar i skilda delar av länet. Verkningarna av en driftsinställelse skulle även sträcka sig till övriga sågverk i Kalixdistriktet, vilka för när-

varande levererade sitt sågavfall till sulfatfabriken men sannolikt skulle nödgas nedlägga driften, om dessa leveransmöjligheter upphörde. En sådan allmän driftsinställelse i Kalixdistriktet, omfattande över 1,000 arbetare, skulle bli av ödesdiger art först och främst för Nederkalix kommun men även för angränsande kommuner och därmed även för länet i dess helhet. Uppehållandet av industrien vid Karlsborg, så länge någon möjlighet därtill vore för handen, torde därför få anses vara ett allmänintresse av den allra största betydelse. Då därtill komme, att de svårigheter, med vilka bolaget för närvarande hade att kämpa, uteslutande vore att tillskriva en vidrig konjunktur, som inträffat innan bolaget vunnit nödig styrka att motstå densamma, men å andra sidan ingen anledning funnes att misströsta om framtiden och möjligheterna att i det långa loppet göra företaget räntabelt, syntes tvekan knappast behöva råda därom, att ett ytterligare ingripande nu från statens sida stode i full överensstämmelse med statens intressen.

Bolaget behandlar härefter *frågan om behovet av nytt leveranskontrakt med domänstyrelsen* och uttalar sig därom på följande sätt:

Det gällande råvarukontraktet med domänstyrelsen vore baserat på ett lägsta pris för sågade trävaror av £ 13.5/— per standard för 7" osorterad furubattens f. o. b. Härnösands distrikt, med glidande skala uppåt för varje ökning av 10/— per standard. Massavedspriset vore beräknat på grundval av 220 kronor per engelsk ton prima kraftmassa, likaledes med glidande skala uppåt. Någon prissänkning vid sjunkande priser å den färdiga varan medgäve kontraktet däremot icke, beroende på att man vid tiden för kontraktets uppgörande ansett sig icke behöva räkna med någon ytterligare nedgång i trävarupriserna. Följden därav hade blivit, att bolaget nu nödgades inköpa huvudparten av sitt råvarubehov till priser, som låge avsevärt över allmänna marknadens och omöjliggjorde ekonomisk produktion. För bolagets fortsatta verksamhet vore det därför en tvingande nödvändighet att få till stånd en revision av detta kontrakt, så att råvarupriserna bringades i bättre relation till den förädlade varans marknadspris. I sådant syfte hade med domänstyrelsen förts förhandlingar, som resulterat i ett förslag till avtal, vilket vore av beskaffenhet att även vid en vikande konjunktur möjliggöra driftens uppehållande.

Berörda avtalsförslag, som bifogats bolagets framställning, skiljer sig från nu gällande avtal huvudsakligen i följande avseenden.

Förslaget avser att gälla virkesleveranser under åren 1932—1936, i följd varav någon ytterligare leverans emot det nuvarande kontraktet utöver det virke, som nu överlämnats till bolaget för avverkning innevarande vinter, ej skulle ske.

Enligt förslaget skulle emellertid såväl säljare som köpare äga att — efter Kungl. Maj:ts medgivande — inställa ytterligare leveranser enligt kontraktet efter fullgörandet av 1934 års leverans.

Enligt förslaget skulle domänverket åtaga sig att verkställa och bekosta utdrivningen av virket samt bolaget befrias från skyldigheten att taga emot jämväl den vid avverkningen utfallande sulfitveden.

Priset för sågtimret skulle regleras enligt en tämligen jämnt glidande skala, däri priset ställts i visst förhållande till det medelförsäljningspris per standard, som bolaget under leveransåret erhöle för samtliga virkesdimensioner. Lägsta priset — 33½ öre per toppmått cylinderkubikfot — skulle utgå vid ett medelförsäljningspris av 158 kronor per standard. Priset på sågtimret skulle alltså regleras efter det medelpris bolaget i verkligheten erhöle för sitt virke samma år som timret utflottades. På motsvarande sätt var priset för

sulfatveden bestämt. Lägsta priset skulle här utgöra 20 öre per flottningskubikföt, vilket pris skulle utgå vid ett medelförsäljningspris under leveransåret per 1,000 kg. f. o. b. Karlsborg av högst 122 kronor 50 öre.

Enligt avtalsförslaget skulle den huvudsakliga betalningen erläggas i avräkning den 15 september samma år som leveransen skett samt definitiv slutlikvid erläggas den 31 december samma år, vilket innebär, att kredittiden skulle i huvudsak bli den för domänverkets samtliga övriga virkesleveranser gällande.

Enligt förslaget skulle vidare bolaget för fullgörande av den bolaget enligt leveransvillkoren åliggande betalningsskyldigheten ställa av domänstyrelsen godkännbar bankgaranti för det närmast följande årets leverans.

I sin framställning hemställer nu² bolaget, att det gällande kontraktet måtte få ersättas av ett kontrakt, innehållande de i avtalsförslaget intagna bestämmelserna, dock med den jämkning, att bolaget förutsatte, att det äldre kontraktets bestämmelser angående betalningstid och säkerhet skulle bli gällande även i det nya avtalet.

Bolaget har härefter ingått på frågan om *bolagets kapitalbehov* och därvid meddelat, att — i överensstämmelse med vad som tidigare planerats — bolaget med aktiebolaget Svenska handelsbanken träffat avtal om förlagskredit å högst 4,500,000 kronor, vilken kredit dock icke skulle få utnyttjas till högre belopp än som motsvarade värdet av bolagets råvaru- och lagertillgångar. I anslutning härtill har bolaget anfört följande.

Genom det våldsamma priset på massa och i mindre mån även till följd av minskat värde på råvarulagret hade i säkerheten för förlagskrediten uppstått en brist, som av banken för närvarande beräknades till 1,105,000 kronor och för vilken banken fordrade täckning. Därjämte hade bolaget en förfallen skuld till domänstyrelsen för levererat virke å c:a 260,000 kronor. Slutligen erfordrades för driftens uppehållande under tiden till den 1 juni 1931 ett driftsförlag av c:a 635,000 kronor. Det nu erforderliga kapitalbehovet rörde sig sålunda om c:a 2,000,000 kronor. Förlagets värde komme visserligen, i den mån förädling skedde, att under vinterns lopp undan för undan stiga, varigenom kreditmöjligheterna ökades, men då man ej säkert kunde räkna med att skeppningarna komme i gång förrän i slutet av juni, kunde å andra sidan uppstå behov av större driftsförlag än det av bolaget beräknade. Ett belopp av c:a 2,000,000 kronor torde alltså få anses oundgängligen erforderligt.

Under framhållande av att det redan vid tiden för bolagets tillkomst uttalats allvarliga farhågor för att bolagets aktiekapital i händelse av fallande konjunkturer skulle visa sig otillräckligt samt att dessa farhågor i oroväckande hög grad besannats, uttalar härefter bolaget den uppfattningen, att det syntes mest rationellt, att det nu erforderliga kapitaltillskottet anskaffades genom *ökning av aktiekapitalet*. Enligt bolagets mening borde det sålunda erforderliga nya aktiekapitalet i sin helhet tecknas av staten. Bolaget har därför i denna del hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för 1931 års riksdag framlägga proposition om anvisande av ett anslag å 2,000,000 kronor i och för nyteckning av aktier i bolaget.

Slutligen har bolaget — under återopande av vad bolaget anfört angående relationen mellan nuvarande försäljningspriser och råvarupriset enligt

gällande kontrakt med domänstyrelsen — som redan antytts ifrågasatt, huruvida icke för att ytterligare lätta bolagets ställning under den rådande lågkonjunkturen någon nedsättning i sistnämnda priser kunde medgivas för det virke, som komme att avverkas under innevarande vinter.

Yttranden
över Kalix-
bolagets
framställning.

Bolagets framställning har, som förut nämnts, till Kungl. Maj:t överlämnats av länsstyrelsen i Norrbottens län med skrivelse den 29 december 1930. I anslutning till framställningens innehåll har länsstyrelsen därvid yttrat sig sålunda.

Länsstyrelsen
i Norrbottens
län den 29
december 1930.

Då år 1928 genom statsmakternas direkta medverkan Kalix träindustriaktiebolag bildades och därmed förutsättningar skapades för återupplivandet av den genom aktiebolaget Ytterstfors-Munksunds konkurs lamslagna trävaruindustrin i Kalixbygden, hade man all anledning att hysa de bästa förhoppningar om det nystartade företaget. Särskilt hade stora förväntningar knutits vid sulfatfabriken, som ej blott hade betraktats som det oundgängliga stödet för den betryckta sågverksindustrien i orten och som erforderlig för underlättandet av att särskilt det vid gallringen i skogarna erhållna småvirket skulle komma till nyttig användning, utan även med dåvarande konjunktur hade beräknats komma att lämna mycket god vinst. I det förra avseendet hade fabriken visserligen fyllt sin uppgift, men den beräknade vinsten hade tyvärr alldeles uteblivit och i stället hotades nu företaget av allvarliga förluster genom det våldsamma prisfall å sulfatmassa, som inträtt omedelbart efter det produktionen kommit i gång. De svårigheter, i vilka företaget nu såge sig invecklat, syntes, såvitt länsstyrelsen kunde bedöma, helt och hållet få tillskrivas den sällsynt vidriga konjunkturen, vars tryck det kapitalsvaga bolaget icke varit i stånd att med egna krafter uthärda.

Såväl för ett rationellt tillgodogörande av statens och enskildas skogstillgångar i övre Norrbotten som för bemästrandet av försörjningsproblemet för den i snabb tillväxt stadda befolkningen i dessa trakter vore Kalixindustrin av oerhört stor betydelse, något som statsmakterna genom sin redan lämnade medverkan för denna industris rekonstruktion till fullo erkänt. Staten syntes därför icke heller böra undandraga sig att nu lämna det ytterligare stöd, som erfordrades för att sätta företaget i stånd att övervinna lågkonjunkturs svårigheter. Skulle driften vid Karlsborg komma att nedläggas, vore det anledning förmoda, att detta skulle föra med sig allmän driftsinställelse vid övriga sågverk i distriktet, d. v. s. läget skulle bli detsamma som före rekonstruktionen och statens dittills gjorda uppoffringar utan värde.

På grund av det nuvarande ogynnsamma läget inom trävaruindustrin kunde måhända ifrågasättas, att driften tills vidare i avvaktan på bättre konjunktur borde nedläggas. Med hänsyn till de synnerligen besvärliga och svåröverkomliga konsekvenser ur arbetslöshetssynpunkt, som detta skulle medföra, syntes det dock länsstyrelsen påtagligt, att staten hade anledning anlägga delvis andra synpunkter på denna fråga än ett helt enskilt företag.

Under hänvisning till det anförda har länsstyrelsen hemställt, att sådana åtgärder måtte vidtagas, som kunde vara ägnade att sätta bolaget i stånd att fortfarande uppehålla driften vid Karlsborg.

Domän-
styrelsen den 7
januari 1931.

Till följd av remiss avgav domänstyrelsen den 7 januari 1931 utlåtande i ärendet. Däri har domänstyrelsen — efter erinran att enligt gällande leveranskontrakt betalningsskyldighet för bolaget inträdde först två år efter det

virket utlämnats ävensom att domänstyrelsen vore berättigad att omedelbart häva kontraktet, därest betalningsskyldigheten ej fullgjordes — till en början anført följande.

Å kontraktet hade följande virkesleveranser skett, nämligen:

år 1927, uppgående till.....	kronor	487,414: 31
» 1928, » »	»	503,070: 63
» 1929, » »	»	469,373: 07
» 1930, » »	»	449,416: 49

tillsammans kronor 1,909,274: 50.

Därav hade likviden för 1927 års leverans erlagts. Sedan den till betalning den 15 september 1930 förfallna virkeslikviden för 1928 års leverans å 503,070 kronor 63 öre emellertid uteblivit, hade domänstyrelsen — med hänsyn till att bolagets styrelse hos Kungl. Maj:t gjort framställning om anstånd med erläggande av ifrågakvarande belopp — ännu icke uppsagt kontraktet.

Sedan det likväl under senare hälften av november 1930 visat sig, att ej heller den i bolagets nämnda framställning om betalningsanstånd i utsikt ställda delvisa likviden per den 15 november 1930 av bolaget fullgjordes, och ej heller något Kungl. Maj:ts beslut i fråga om av bolaget begärt betalningsanstånd meddelats, ansåg sig domänstyrelsen — i avsikt att i händelse av bolagets likvidation så långt möjligt söka nedbringa domänverkets engagement i företaget — vid sagda tidpunkt böra påkalla att bolaget, intill dess betalningsfrågan blivit ordnad, vidtoge åtgärder för inställande av innevarande vinters avverkningar. I telegram av den 24 november 1930 hade bolaget meddelat, att order givits om avverkningarnas inställande. Av domänstyrelsen framlagt förslag till möjliggörande av bolagets fortsatta virkesdrivningar hade ej av bolagets styrelse utnyttjats.

Sedermera hade enligt från riksbanken den 22 december 1930 erhållet besked bolaget inbetalat 250,000 kronor i avräkning å skulden för 1928 års leverans. Beträffande den ännu oguldna delen av skulden för 1928 års leverans jämte därå belöpande ränta hade däremot Kungl. Maj:t ännu ej meddelat styrelsen något besked.

Domänstyrelsen berör härafter frågan om de förluster, som uppkommit för bolaget, samt i vad mån dessa förluster vore en följd av de kontrakterade råvarupriserna. I denna del anför styrelsen bland annat.

Enligt av bolaget lämnade uppgifter hade å bolagets sågverksrörelse under år 1929 uppkommit viss vinst. Ett mindre överskott å denna rörelse hade uppkommit jämväl under år 1930. Däremot hade å bolagets sulfatfabrikation under sistnämnda år uppstått en driftsförlust av 31 kronor per ton. Då den av domänstyrelsen enligt gällande kontrakt levererade årliga kvantiteten sulfatved utgjorde cirka 500,000 flottningskubikfot, motsvarande omkring 2,600 ton sulfatmassa, kunde bolagets förlust å nämnda kvantitet under år 1930 uppskattas till omkring $(2,600 \times 31)$ 80,000 kronor.

Det stubböre domänstyrelsen fått tillgodoräkna sig för sulfatveden hade i medeltal uppgått till 6 öre per kubikfot eller alltså under år 1930 till $(0,06 \times 500,000)$ 30,000 kronor. Då bolaget i sin framställning uppgivit en minskning i den beräknade årsinkomsten av ej mindre än 1,700,000 kronor, vore det därför uppenbart, att endast en mycket obetydlig del därav kunde tillskrivas råvarupriset.

I vad mån och till vilka priser bolaget företagit råvaruinköp i öppna marknaden, hade styrelsen icke varit i tillfälle att kontrollera.

Domänstyrelsen övergår härefter till bolagets framställning om *nytt leveranskontrakt* med styrelsen och anför i sådant hänseende till en början följande.

Redan vid de förhandlingar, som under år 1927 förts beträffande det nuvarande råvarukontraktet, hade styrelsen framhållit det för alla parter betänkliga i långfristiga kontrakt och för sin del avstyrkt en längre giltighetstid för den nuvarande prisskalan än fem år, medan riksdagen medgivit bolaget en giltighetstid för densamma av tio år.

Ehuru det nuvarande råvarukontraktet under åren 1927—1929 för domänverket medfört förluster i jämförelse med de priser, som virket från statskogarna under nämnda år betingat i öppna marknaden, och statsverket sålunda jämväl i detta avseende gjort ej obetydliga insatser i företaget samt först vid nu inträdda prisläge en viss priskompensation för domänverket härför skulle uppkomma, ansåge sig styrelsen likväl, inför de särskilda förhållanden, som vore förknippade med företaget ifråga, för sin del ej böra motsätta sig en omläggning av leveranskontraktet från och med 1932 års leverans, därvid styrelsen tillstyrkte en kontraktstid av fem år med möjlighet för båda parterna att — efter Kungl. Maj:ts prövning — redan efter tre år uppsäga kontraktet.

Enligt domänstyrelsen borde emellertid nytt leveranskontrakt med bolaget ingås allenast under förutsättning dels att en lämplig form kunde utfinnas för det gällande kontraktets hävande, i vad detsamma avsåge ytterligare leveranser, dels ock att styrelsen i enlighet med 1928 års riksdagsbeslut, sådant styrelsen fattat detsamma, hölles skadeslös för uppkomna förluster på grund av sistnämnda kontrakt.

Domänstyrelsen redogör härefter för vissa smärre jämkningar i det av bolaget ingivna kontraktsförslaget, vilka av styrelsen påyrkats och mot vilka bolaget i skrivelse till styrelsen den 28 december 1930 förklarar sig icke hava något att erinra.

Domänstyrelsen, som bifogat sitt utlåtande det förslag till leveranskontrakt, om vilket bolaget och styrelsen slutligen i huvudsak enats, har bland de fördelar, vilka genom nämnda förslag skulle tillerkännas bolaget, framhållit dels bestämmelsen om att virkesutdrivningen skulle övertagas av styrelsen, vilken bestämmelse enligt styrelsen kunde beräknas minska bolagets kapitalbehov med omkring 200,000 kronor per år, dels — och framför allt — de ändrade råvarupriserna. I sistnämnda hänseende har styrelsen anført, bland annat, följande.

Under det att det nuvarande kontraktets prisskala för sågtimret vore orörlig nedåt och rörde sig uppåt med endast $\frac{1}{2}$ öre per kubikfot för varje 10/— per standard prisstegring å virket med basis vid £ 13.5/— för 7" furubattens samt reglerades i förhållande till medeltalet för exportpriserna inom Härnösands distrikt endast under de första sex månaderna det år, då timret utflottades, medgäve det nya kontraktsförslaget en tämligen jämn glidning nedåt till ett exportprisläge av 158 kronor per standard och reglerades detsamma av genomsnittspriset för samtliga virkesdimensioner inklusive splitved av bolagets egna utskeppningar under *hela* det år timret utflottades.

Grunden för det gamla kontraktets timmerpriser hade utgjorts av en viss medeltalsberäkning av de sågtimmerpriser, som ansågos hava erhållits under

de tre år, som närmast föregått kontraktets upprättande. Priserna hade sålunda ej närmare anknutits till marknadsläget, sådant detsamma kunde komma att gestalta sig i öppna marknaden. Grunden för den glidande prisskalan i det nya förslaget anknöte sig däremot intimt till exportprisläget under respektive år samt innebure dessutom, att sågtimmerpriset reglerades efter det medelpris bolaget i verkligheten erhöle för sitt virke *samma* år som timret utflottades, under det att övriga sågverksföretag nödgades företaga sina råvaruinköp från statsskogarna enligt de priser, som gällde på hösten före det år, då timret kunde utflottas, vilket senare givetvis innebure avsevärt större risker.

För sulfatveden vore prisskalan i det nuvarande kontraktet fix vid ett pris vid kusten av omkring 28½ öre per kubikfot med en obetydlig stegring uppåt vid prislägen för sulfatmassan av över kronor 220 per ton. Det nya förslaget innebure däremot ett vedpris av endast 20 öre per kubikfot vid nuvarande prisläge för sulfatmassan samt en mindre successiv höjning först då sulfatmassepriset nådde upp i kronor 122:50 per ton f. o. b. Kalix distrikt. Då nuvarande utdrivnings- och flottningskostnader hölle sig vid omkring 20 öre per kubikfot, innebure leveransförslaget icke något rotvärde för sulfatveden förrän sulfatmassan nådde över kronor 122:50 per ton.

I fråga om *betalningstiden* förklarar domänstyrelsen, att styrelsen för sin del ansåge, att bolaget i det nya avtalet icke på sätt bolaget ifrågasatt borde medgivas den extra kreditförmån, som bolaget tillförsäkrats enligt gällande kontrakt, samt att i avtalsförslaget kredittiden därför i överensstämmelse med vad som tillämpades vid domänverkets samtliga övriga virkesleveranser bestämts till ett år.

Även beträffande *säkerheten* för fullgörande av bolagets förpliktelser hade, framhåller domänstyrelsen, i avtalsförslaget intagits strängare bestämmelser än i gällande kontrakt, i det att på yrkande av styrelsen i förslaget föreskrivits, att bolaget skulle hava att årligen ställa av domänstyrelsen godkännbar bankgaranti. Med hänsyn till de stora förmåner, som enligt avtalsförslaget skulle tillkomma bolaget, har domänstyrelsen vidare förklarat, att — för den händelse Kungl. Maj:t skulle finna skäligt medgiva bolaget ytterligare förmåner utöver dem, som innehölles i avtalsförslaget — styrelsen ansåge sig böra med hänsyn till de statliga intressesynpunkter styrelsen hade att företräda göra anspråk på samma garanti, som enligt styrelsen utgjorde förutsättning för det gällande kontraktet, nämligen att domänstyrelsens eventuella förluster på grund av kontraktet bleve domänstyrelsen gottgjorda.

I detta sammanhang har domänstyrelsen yttrat sig rörande bolagets framställning om *lättnader jämväl för den virkeskvantitet, som enligt gällande kontrakt avverkades av bolaget under innevarande vinter*, samt anført, att styrelsen kunde tillstyrka nämnda framställning endast under förutsättning att styrelsen erhöle gottgörelse såsom för förlust på grund av bristande fullgörande av kontraktet från bolagets sida.

Gent emot den av bolaget och länsstyrelsen i Norrbottens län framförda synpunkten i fråga om önskvärdheten av en lokal avnämning av det mindervärdiga virke från statsskogarna, som icke kunde finna användning annorledes än som sulfatved, har styrelsen vidare anført, att denna synpunkt

visserligen i princip vore riktig, men att densamma åtminstone för närvarande för statsskogarna saknade praktisk ekonomisk betydelse, enär enligt det nya kontraktsförslaget något som helst rotvärde för sulfatveden på de flesta avverkningslokaler ej skulle erhållas, förrän en prisstegring å sulfatmassan av 25 à 30 % å nuvarande exportpriser inträdde.

Med anledning av bolagets framställning om *ytterligare kapitaltillskott* har domänstyrelsen härefter anfört i huvudsak följande.

Styrelsen hade icke varit i tillfälle att taga del av bolagets beräkningar i fråga om kapitalbehovet för rörelsens fortsättande. Styrelsen kunde därför ej avgiva något ingående yttrande i detta avseende. Därest emellertid beräkningarna beträffande sulfatmassetillverkningen — såsom av handlingarna syntes framgå — skulle vara baserade på ett medelförsäljningspris under år 1931 av 115 à 120 kronor per ton netto f. o. b. Karlsborg, förefölle det styrelsen, som om en ytterligare kapitalbrist skulle kunna befaras, om den sålunda beräknade höjningen i nu gällande sulfatmassepriser icke skulle inträffa. Dylik brist vore även att befara med tanke på de ännu utestående virkeslikviderna till domänstyrelsen, uppgående till inalles omkring 1,200,000 kronor, vilket belopp ej syntes täckas av det av bolaget nu begärda nya kapitaltillskottet av 2,000,000 kronor.

Domänstyrelsen har till sist berört frågan om *inställande av driften vid sulfatfabriken* samt därom anfört huvudsakligen följande.

Med hänsyn till bolagets nuvarande kapitalbrist kunde det ifrågasättas, huruvida det ej kunde vara lämpligt att tills vidare helt nedlägga driften vid nämnda fabrik, då denna drift — oavsett varje rotvärde å sulfatveden — för närvarande uppenbarligen tillskyndade bolaget förlust samt den inkomst sågverksrörelsen nu kunde tillgodoräkna sig genom leverans av sågverksavfall till sulfatfabriken endast ungefärligen motsvarade den direkta kostnad bolaget finge vidkännas för barkning av sågtimret, vilken barkning endast vore nödvändig, därest dylik leverans ifrågakomme.

Då även vid de övriga norrbottniska sågverken inkomsterna för eventuell sulfathackleverans knappast överstege de direkta kostnaderna för barkningen av sågtimret, betvivlade styrelsen, att ett nedläggande tills vidare av sulfatfabrikationen vid Karlsborg skulle medföra av bolaget och länsstyrelsen befarade driftsinställelser vid berörda sågverk.

Enligt vad styrelsen försport, skedde för närvarande icke någon leverans av sulfathack från sågverket i Törefors till sulfatfabriken i Karlsborg. Det komplement för sågverksindustrien, som sulfatmassetillverkningen hade ansetts utgöra vid tiden för företagets start, kunde således — vid nuvarande prisläge för sulfatmassan — ej anses förefinnas i trakter, där barkning av sågtimret ej på grund av andra omständigheter vore erforderlig.

Domänstyrelsen har emellertid framhållit, att ett driftstillestånd vid en sulfatfabrik alltid medförde risk för förstöring och andra stora olägenheter av skilda slag samt därför vore en åtgärd, som endast i nödfall vore att tillråda.

I *skrivelse den 12 januari 1931* har härefter *domänstyrelsen* framlagt vissa beräkningar rörande de fordringsanspråk, som enligt styrelsens uppfattning uppkommit i anledning av gällande, med bolaget avslutade leveranskontrakt och det ifrågasatta upphörandet av detsamma. Enligt dessa beräkningar

skulle styrelsens förlust under åren 1927—1930 hava uppgått till följande belopp, nämligen

för år 1927 till	.....	300,902	kronor
» » 1928 »	.....	196,345	»
» » 1929 »	.....	209,223	»
» » 1930 »	.....	61,589	»

eller sammanlagt 768,059 kronor.

Beräkningarna grundade sig på skillnaden mellan de priser, som domänstyrelsen erhållit för det virke, som under berörda år försålts på auktion inom övre och nedre Norrbottens överjägmästaredistrikt, och de priser styrelsen jämlikt gällande kontrakt betingat sig för det till bolaget under samma år överlämnade virket.

Enligt domänstyrelsens tolkning av 1928 års riksdagsbeslut i Kalixfrågan skulle styrelsen äga rätt att av skattemedel erhålla gottgörelse för de sålunda uppkomna förlusterna.

Domänstyrelsen anför vidare, att — även om, i motsats till vad styrelsen antog, 1928 års riksdagsbeslut skulle tolkas så, att ersättning enligt berörda grunder endast skulle tillkomma domänstyrelsen under förutsättning av bolagets oförmåga att fullgöra sina skyldigheter enligt kontraktet — rätt till ersättning nu uppkommit för styrelsen, sedan bolaget i sin skrivelse till Kungl. Maj:t av den 27 december 1930 förklarat sig icke önska ytterligare leveranser enligt kontraktet. Nyssnämnda belopp 768,059 kronor finge i så fall betraktas såsom den av staten genom domänverket under åren 1927—1930 gjorda insatsen i företaget, som i följd av det gamla kontraktets upphörande icke kunde genom fortsatt leverans återvinnas, och beloppet borde på denna grund av bolaget återbäras.

Genom att bolaget i skrivelse den 27 december 1930 förklarat sig icke vilja fullfölja det gällande kontraktet hade vidare enligt domänstyrelsen för bolaget uppkommit skadeståndsskyldighet gentemot statsverket på grund av det bristande fullgörandet av kontraktet under den återstående kontraktstiden. Vad angår detta skadestånd har styrelsen skilt mellan perioden 1931—1936, för vilken respektive priser äro i gällande kontrakt fixerade, och perioden 1937—1941, för vilken priserna enligt kontraktet, därest endera parten så påkallar, skola regleras i förhållande till de priser, som erhållas i öppna marknaden vid virkesauktionerna i Norrbotten åren 1934—1935. För förstnämnda tidsperiod har styrelsen med utgångspunkt från en beräknad förlust av 7.5 öre per kubikfot för sågtimret och 8 öre per kubikfot för sulfatveden uppskattat den ersättning, vartill styrelsen skulle vara berättigad, för vart och ett av de i perioden ingående åren på följande sätt:

för 1,700,000 kbf sågtimmer à 7½ öre	127,500	kronor
» 900,000 » massaved » 8 »	72,000	»

eller tillhopa 199,500 kronor

Sammanlagda ersättningen för nämnda sexårsperiod skulle i enlighet härmed bliva (6 × 199,500) 1,197,000 kronor.

För sistnämnda period har domänstyrelsen ansett något skadeståndsbelopp nu icke kunna fixeras.

Domänstyrelsens ersättningskrav på grund av ifrågavarande kontrakt omfattar således för närvarande ett belopp av sammanlagt (768,059 + 1,197,000) 1,965,059 kronor.

Domänstyrelsen anför till sist, att styrelsen med hänsyn till föreliggande omständigheter ansett sig böra till Kungl. Maj:ts avgörande hänskjuta frågan, i vilken utsträckning den domänstyrelsen tillkommande ersättningen för förluster på grund av Kalixkontraktet borde utgå.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att domänstyrelsen redan i skrivelse den 16 november 1929 anmält, att enligt styrelsens uppfattning på grund av 1927 och 1928 års virkesleveranser uppkommit en förlust av sammanlagt 497,247 kronor. Detta belopp motsvarade den förlust, som kunnat rent siffermässigt beräknas. Enär det till Kalixbolaget överlämnade virket utgjorts av särskilt grova och följaktligen mera värdefulla dimensioner än de genomsnittliga, hade den verkliga förlusten uppgått till större belopp. Det rådde nämligen icke något tvivel om att, därest de till Kalixbolaget överlämnade virkesposterna hade försålts på auktion, desamma skulle hava betingat ej oväsentligt högre medelpris än de, efter vilka nyssnämnda förlustbelopp uträknats. Ej heller kunde det råda något tvivel om att ifrågavarande virkespartier skulle hava kunnat placeras i öppna marknaden till minst de angivna priserna och utan att inverka på prisläget för det i övrigt under samma år försålda kronoskogsvirket. — Över denna framställning inhämtades yttranden från Kalixbolaget och länsstyrelsen i Norrbottens län, vilka båda anförde, att någon rätt till ersättning för domänstyrelsen enligt deras mening icke föreläge. Jag återkommer i det följande till dessa yttranden, i den mån deras innehåll icke återgår i senare angivna utlåtanden.

I anledning av domänstyrelsens här återgivna utlåtanden den 7 och 12 januari 1931 har länsstyrelsen i Norrbottens län, efter hörande av Kalix träindustriaktiebolag, den 20 februari 1931 avgivit förnyat utlåtande.

Kalixbolaget
den 16 februari
1931.

Kalixbolaget, vars yttrande i ämnet är dagtecknat den 16 februari 1931, meddelar däri inledningsvis, att anledningen till att domänstyrelsens förslag till möjliggörande av bolagets fortsatta virkesutdrivningar, då dessa på styrelsens order i slutet av november 1930 blivit stoppade, icke av bolaget utnyttjats varit den, att aktiebolaget Svenska handelsbanken vägrat lämna erforderliga medel till arbetets utförande på de villkor, som i berörda förslag angivits. Kalixbolaget anför härefter beträffande *det gällande leveranskontraktet* i huvudsak följande.

Då domänstyrelsen omnämnde, att bolagets sågverksrörelse på basis av det första kontraktets sågtimmerpriser under åren 1929 och 1930 lämnat överskott, ville bolaget erinra därom, att detta överskott icke varit av den storlek, att det ens räckt till för erforderliga avskrivningar och amorteringar, samt att bolaget städse kunnat i den öppna marknaden komplettera sitt timmerbehov till priser, som understigit de i kontraktet stipulerade.

För närvarande låge också det öppna marknadspriset minst 6 öre per kubikfot lägre än kontraktets priser.

Domänstyrelsen syntes vilja göra gällande, att den förlust bolaget lidit på den enligt kontraktet levererade sulfatveden icke skulle vara av någon praktisk betydelse. Däremot ville bolaget invända, att detsamma enligt kontraktet varit nödsakat mottaga i runt tal 900,000 kubikfot massaved årligen, vilket för innevarande års leverans vore fördelat på omkring 600,000 kubikfot sulfatved och 300,000 kubikfot granmassaved. På detta virke hade bolaget årligen gjort förluster, då kontraktspriset städse legat högre än priset i den allmänna marknaden. För årets leverans syntes denna förlust i nuvarande stund kunna beräknas till 9 öre per kubikfot på sulfatveden och 11 öre på granmassaveden, vilket motsvarade ett belopp av nära 90,000 kronor. Om till detta belopp lades den förlust, som drabbade bolaget för samma års timmerleverans med 6 öre för 1,700,000 kubikfot, bleve det merpris utöver priset i allmänna marknaden, som bolaget hade att betala för det under avverkning varande virket, i runt tal 190,000 kronor, vilken förlust komme att drabba 1931 års verksamhet. Även med ett eventuellt tillskott i aktiekapitalet av 2,000,000 kronor torde en sådan nedskrivning å det ineliggande lagrets värde för bolaget bliva mycket kännbar och svår att bära, varför bolaget ville upprepa sin förut gjorda hemställan, att ifrågavarande leveranser finge likvideras enligt samma prisskala, som föresloges att gälla i det nya kontraktet. Skulle Kungl. Maj:t icke anse sig kunna bifalla nedprutningen i sin helhet, ville bolaget likväl uttala den förhoppningen, att framställningen måtte bliva beaktad i den utsträckning, som kunde vara möjlig, och ansåge bolaget då i första rummet en prisreduktion beträffande massaveden befogad. Med hänsyn till rådande förhållanden syntes det bolaget rimligt, att en sådan reduktion komme till stånd såsom en övergångsbestämmelse till det nya kontraktet, utan att domänstyrelsen berättigades att därför utfå särskild ersättning av statsmedel.

Att det nu gällande, 15-åriga kontraktet redan efter mindre än 3 år visat sig vara för bolaget omöjligt att fullfölja berodde enligt bolagets mening därpå, att kontraktets priser vore fasta under ett visst prisläge, det vill säga icke toge någon hänsyn till prisfall å den förädlade varan. Bolaget ville i detta sammanhang erinra om att vid de förhandlingar med domänstyrelsen, som föregått upprättandet av nämnda kontrakt, bolagets representanter med kraft hävdad den uppfattningen, att en även nedåt glidande skala vore nödvändig, men att sagda representanter — på grund av domänstyrelsens bestämda motstånd — icke lyckats vinna gehör för sina önskemål. Att den vid berörda förhandlingar av bolagets ombud förfäktade ståndpunkten varit fullt berättigad torde framgå av det förhållandet, att domänstyrelsen nu ställt sig tillmötesgående till en sådan omläggning av kontraktet, att råvaruprisen ställdes i relation till försäljningspriset å den färdiga varan.

Beträffande *det nya kontraktsförslaget* har bolaget härefter yttrat sig sålunda.

Bolaget ville ånyo uttala den uppfattningen, att det nya kontraktet, om det komme till stånd, skulle göra det möjligt för bolaget att även under ogynnsamma konjunkturen driva rörelsen utan förlust, dock under förutsättning av normal drift och ett sulfatmassepris ej understigande 110 kronor per ton. Mot den slutliga utformning, som kontraktsförslaget i domänstyrelsens skrivelse erhållit, hade styrelsen ej annan erinran att göra än beträffande säkerhet och betalningstid, vilken senare, liksom förut, borde utsträckas ett år utöver den i dylika fall vanliga mot den säkerhet och den ränta, som enligt den hittills gällande överenskommelsen godtagits.

Bolaget ville ingalunda förneka, att det nya kontraktet för bolaget innebure vissa fördelar. Dessa fördelar i jämförelse med det förutvarande gjorde sig dock gällande huvudsakligen endast under låga konjunkturer å trävarumarknaden, under det att höga trävarupriser komme att överflytta fördelarna på försäljaren. Ett utförsäljningspris av omkring 200 kronor per standard medförde nämligen samma pris per kubikfot sågtimmer som enligt det gamla kontraktet, och en stegring i utförsäljningspriset till exempelvis 250 kronor skulle giva domänstyrelsen ett med 10 öre per kubikfot stegrat pris för råvaran. Vid jämförelse med det äldre kontraktet vore det således helt beroende på blivande konjunkturer vilken av parterna, domänstyrelsen eller bolaget, som komme att draga fördel av det nya. Under alla förhållanden medförde det nya kontraktet i ett avseende en avgjord försämring för bolaget, nämligen beträffande det levererade timrets medelkubik, som enligt det ursprungliga kontraktet ej finge understiga 6.5 cylinderkubikfot per sågtimmer men enligt det senare gjordes beroende av medeltalet för den totala utstämplingen inom försäljningsområdet, vilket med all sannolikhet komme att medföra en nedsättning i medelkubiken av omkring 1 kubikfot per stycketal timmer, ett förhållande som i sin ordning medförde en icke ringa fördyring i produktionskostnaderna.

Den nedsättning i bolagets utgifter för skogsadministrationen, som kunde bliva en följd av att domänstyrelsen ombestyrde avverkningsen, hade redan tagits i beräkning vid åsättande av kubikfotpriset i det nya kontraktet, och någon nämnvärd förenkling i administrationen kunde svärigen tänkas, då bolaget fortfarande vore hänvisat att täcka en del av sitt råvarubehov i den öppna marknaden. Därtill komme, att bolaget hade att erlagga halva kostnaden för intumningen.

Bolaget anför vidare följande.

Domänstyrelsen ifrågasatte, huruvida det ej — särskilt med hänsyn till bolagets nuvarande kapitalbrist — vore lämpligt att tills vidare helt *inställa driften vid sulfatfabriken*, då densamma syntes tillskynda bolaget förlust och den inkomst, som sågverksrörelsen i form av sulfathack kunde tillgodogöra sig av sågverksavfallet, ungefärligen syntes motsvara den direkta kostnad, som barkningen medförde. Däremot ville bolaget gemmäla, att ett nedläggande av driften vid Karlsborg för närvarande svärigen kunde ske, när såväl virke som rå- och förrådsmaterialier funnes i förlag för närmast kommande års förbrukning, vilka råvaror, om de icke komme till användning, skulle avsevärt försämrans och delvis helt förstöras. I fråga om sulfathacken hade sägen därav, sedan barkningskostnaderna frändragits, en nettoinkomst av minst 4 kronor per tillverkad standard, och för den händelse fabriken nedlades komme kostnaderna för avfallets bortskaffande att fördyra tillverkningsen vid sägen med omkring 8 kronor per standard.

Domänstyrelsen hade vidare uttalat sina tvivelsmal i fråga om den påstådda inverkan på närliggande sågverk ett nedläggande av driften vid Karlsborg skulle komma att medföra. Bolaget hade i detta avseende genom uttalanden från initierat håll fått den bestämda uppfattningen, att anläggningarna vid Axelsvik och Båtskärsnäs, som droges med stora ekonomiska svårigheter, med säkerhet komme att nedläggas driften, för så vitt ej sågverken i fråga finge till Karlsborg leverera sitt avfall, vilken leverans för dem representerade ett årligt värde av bortemot 200,000 kronor.

Bolaget har härefter ingått på ett *bemötande av domänstyrelsens i skrivelsen den 12 januari 1931 gjorda framställning om ersättning av skattemedel* för den förlust, som styrelsen skulle hava lidit dels på sina enligt kontraktet utförda

leveranser och dels på de kontrakterade leveranser, som styrelsen icke fått fullgöra.

Därvid har *bolaget* framhållit, att bolaget på grund av domänstyrelsens i det föregående berörda skrivelse den 16 november 1929 med anmälan om uppkommen förlust i anledning av Kalixkontraktet avgivit *yttrande den 30 december 1929*, vari bolaget bland annat anfört följande.

Domänstyrelsen hade i sin skrivelse den 16 november 1929 givit en oriktig tolkning åt 1928 års riksdags uttalande rörande ersättande av eventuella förluster med skattemedel. Detta uttalande hade innehållit, att därest förlusten skulle genom ett beslut i överensstämmelse med den i uttalandet avsedda propositionen uppkomma för domänverket eller postsparbanken, riksdagen förutsatte, att sådana förluster skulle täckas av staten med skattemedel. Genom 1928 års riksdagsbeslut hade emellertid icke gjorts andra ändringar i förutvarande och av 1927 års riksdag godkända grunder för statsingripandet än beträffande krediten och säkerheten därför. Domänstyrelsens begäran att i statsgarantien även få innesluta de kontraktspriser, som domänstyrelsen själv föreslagit som affärsmässiga och vid vilkas bestämmande domänstyrelsen haft fria händer, saknade stöd i riksdagens beslut och kunde i sak icke anses rimlig.

Även om domänverket haft rättighet till prisreglering genom statsmedel av sina affärer med Kalixbolaget, skulle en sådan likväl ej kunnat ifrågakomma, förrän efter det att en tioårsperiod förflutit av koncessionstiden. Kontraktet bestämde nämligen, att båda parterna till dess vore bundna vid de avtalade priserna, och man svävade därför tills vidare i okunnighet om på vilken sida vinst och förlust för kontraktstiden i genomsnitt komme att stanna.

Bolaget hade i yttrandet den 30 december 1929 vidare lämnat en redogörelse för de kostnader bolaget haft för det enligt kontraktet under år 1927 utstämplade virket. Enligt denna redogörelse hade bolagets utgifter för virket *överstigit* den allmänna marknadens priser för motsvarande virke med följande belopp per kubikfot utsorterad vara, nämligen med 0.45 öre för sågtimret, med 7.37 à 5.37 öre för furumassaveden och med 3.96 öre för granmassaveden. I följd därav hade bolagets merkostnader på grund av kontraktet för nämnda år uppgått till närmare 60,000 kronor.

Bolaget hade därefter i samma yttrande vidare anfört följande.

Man skulle möjligen beträffande den gjorda jämförelsen med virkespriserna i den öppna marknaden kunna säga, att bolagets betydande råvarubehov icke skulle kunna fyllas genom köptimmeraffärer, eller, om så vore möjligt, att bolagets uppträdande som timmerköpare skulle ytterligare driva priserna i höjden. En sådan anmärkning hade mycket som talade för sig, och bolaget uppskattade till fullo fördelen av att det huvudsakliga virkesbehovet vore genom kontraktet med domänverket tryggt för en följd av år framåt. Å andra sidan finge icke förbises, att under frånvaro av denna leverans motsvarande kvantum skulle av domänstyrelsen ärligen utbudas på auktionerna, och det måste starkt dragas i tvivelsmål, huruvida domänstyrelsens förmodan vore riktig, att det till Kalixbolaget levererade virket skulle kunna hava placerats i öppna marknaden till minst de av domänstyrelsen angivna priserna och utan att inverka på prisläget för det övriga under samma år försålda kronoskogsvirket.

För sin del vore bolaget övertygat om att så icke skulle hava blivit fallet. Detta sammanhängande med en annan omständighet, som vid bedömandet av dithörande förhållanden icke finge lämnas ur räkningen. Det vore en känd

sak, att domänverket på sina auktioner i de övre distrikten finge mer betalt för sitt virke än någon annan. Detta berodde huvudsakligen därpå, att då trävarubolagen i södra Norrland såge sig om efter råvara för att täcka toppbehovet, de helst riktade blicken norrut, där kronostämplingarna innehölle en större procent av de grövre virkessortiment, som dels redan vore uttagna på deras egna skogar, dels icke i nämnvärd myckenhet vore till finnandes i de virkesposter, som av enskilda skogsägare salufördes. Då emellertid trävarubolagen vore i trängande behov av detta grövre virke för att vid sågverken kunna framställa en för köparna begärlig specifikation, överbetalade de gärna en och annan sådan timmerpost och räknade på att få denna uppoffring ersatt genom större lättsäldhet och högre pris för stocknotans mindre begärliga dimensioner. Man skulle vänta, att fraktkostnaden av timret skulle motväga fördelen av sådana inköp, men så vore icke fallet, emedan de syd-norrländska sågverken finge så mycket mera betalt för sina trävaror, att denna kostnad bleve täckt.

Det låge emellertid i sakens natur, att en sådan överbetalning blott i måttlig utsträckning kunde praktiseras, och det vore givet, att en större tillgång till grövre stämplingar vid kronoskogsauktionerna mycket snart skulle bliva märkbar. Den av domänstyrelsen gjorda jämförelsen med de priser, som erhållits vid kronoskogsauktionerna, vore alltså icke berättigad, och de priser, som bolaget haft att erlægga, vore så höga, att man icke kunde grunda en sund trävaruindustri på virkesleverans till dylika priser.

På sålunda och i övrigt anförda skäl hade bolaget hemställt, att domänstyrelsens skrivelse icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sitt *den 16 februari 1931 dagtecknade yttrande* har Kalixbolaget beträffande domänstyrelsens ersättningskrav för enligt kontraktet utförda leveranser ytterligare anført, att eftersom bolaget, enligt vad tidigare utvecklats, å 1930 års leverans, det vill säga det virke, som nu vore under avverkning, hade att erlægga ett merpris utöver allmänna marknadens av omkring 190,000 kronor, men domänstyrelsen icke desto mindre framställt ersättningsanspråk för samma virkesleverans med 61,589 kronor, det pris, som styrelsen ansåge sig berättigad att erhålla för samma leverans, skulle *med omkring 250,000 kronor överstiga marknadspriset*. Bolaget kunde icke finna, att ett dylikt krav vore befogat.

I fråga härefter om *domänstyrelsens skadeståndskrav å 1,197,000 kronor* på grund av bolagets bristande fullgörande av kontraktet under den återstående kontraktstiden har bolaget yttrat sig på följande sätt.

Bolaget måste bestämt hävda, att detta krav saknade hemul. Förhållandet vore ju det, att både bolagsledningen och domänstyrelsen kommit underfund med, att det gällande kontraktet under rådande konjunktur vore omöjligt att tillämpa, och efter förhandlingar mellan parterna hade man därför enats om ett nytt kontrakt, varigenom det äldre hävdes. Det borde under sådana omständigheter icke gärna kunna vara tal om några skadeståndskrav, och dylika hade icke heller avhört, medan förhandlingarna pågingo.

I övrigt måste bolaget finna, att, även om kontraktsbrott vore för handen, det likväl icke kunde vara riktigt och rimligt att nu beräkna skadestånd för leveranser, som skolat ske i framtiden och under prisförhållanden, om vilka för närvarande ingenting vore känt. Då domänstyrelsen gjorde gällande, att ur juridisk synpunkt vid ett likartat rättsförhållande mellan två enskilda kontrahenter någon tvekan icke skulle hava rätt beträffande det berättigade i

skadeståndskravet, kunde bolaget sålunda för sin del icke biträda denna uppfattning. An mindre kunde bolaget fatta det berättigade uti att ett dylikt skadeståndskrav gjordes gällande i avseende å ett företag, som tillkommit och utvecklats sig under sådana förhållanden som Kalixindustrin.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i sitt utlåtande den 20 februari 1931 anført i huvudsak följande.

Länsstyrelsen
i Norrbottens
län den 20
februari 1931.

Domänstyrelsen hade som förutsättningar för sitt ingående på det nya leveranskontraktet angivit *dels* att en lämplig form kunde utfinnas för det gamla kontraktets hävande i vad det avsåge ytterligare leveranser, *dels* ock att styrelsen i enlighet med 1928 års riksdags beslut hölles skadeslös för uppkomna förluster på grund av samma kontrakt.

Dessa »förluster» hade styrelsen i sin skrivelse den 12 januari 1931 närmare preciserat till

prisdifferenser för åren 1927—1930	kronor	768,059
skadestånd i anledning av det gamla kontraktets hävande		
(= beräknade prisdifferenser för åren 1931—1936)	»	1,197,000.

Den första av angivna förutsättningar syntes utan någon större svårighet kunna uppfyllas.

Beträffande den andra förutsättningen syntes det anmärkningsvärt, att domänstyrelsen alltjämt vidhölle sin uppenbart felaktiga tolkning av 1928 års riksdagsbeslut. Det syntes dock redan i den med anledning av styrelsens tidigare framställning i ämnet av den 16 november 1929 förda skriftväxlingen hava blivit till fullo ådagalagt, att det ingalunda varit riksdagens avsikt att lämna någon prisgaranti för det till Kalixbolaget levererade virket, utan att med utfästelsen endast avsetts att säkerställa domänverket mot eventuella förluster i följd av den kredit, som lämnades företaget, d. v. s. genom bristande likvider för mottaget virke. Några sådana förluster hade domänstyrelsen dittills icke lidit. Gent emot statsverket torde domänstyrelsen alltså icke för närvarande äga några grundade anspråk på skadestånd. Vad anginge de beräknade förlusterna för framtiden vore ju dessa fullkomligt fiktiva. Om genom överenskommelse mellan parterna det gamla avtalet hävdades och ersattes med ett nytt, borde väl avskrivandet av dessa skäligen svagt grundade anspråk vara en given konsekvens. Domänstyrelsens ståndpunkt i denna fråga syntes icke hållbar och borde icke få lägga hinder i vägen för den ifrågasatta aktionen till stöd för företaget.

Domänstyrelsen medgäve nu »i princip», att det vore en fördel för staten som skogsägare att hava en lokal avnämare av det mindervärdiga virke från statsskogarna i Norrbotten, som icke kunde finna användning annorledes än som sulfatved. Men sett på längre sikt torde domänverkets intresse av att hålla Kalixindustrin vid liv icke inskränka sig till sulfatveden. Gent emot de utpräglade tendenser mot sammanslutningar och förtröstning, som på senaste tid kännetecknat trävaruindustrin i Norrland, torde staten som skogsägare icke kunna stå som intresselös åskådare. Det syntes icke utslutet, att denna utveckling kunde leda till att den nu en följd av år så starka konkurrensen om råvaran på den överbottniska trävarumarknaden helt försvunne. Skulle en sådan situation inträda, torde en industri med statligt inslag i Kalix visa sig vara en mycket betydelsefull regulator för säkerställande av en jämn avsättning till skäliga priser av skogsprodukterna från denna del av landet.

Till följd av remiss har *statens arbetslöshetskommission* den 23 januari 1931 avgivit utlåtande i ärendet. Kommissionen har däri till en början lämnat

Statens
arbetslöshets-
kommission.

vissa uppgifter till betydande av arbetslöshetens omfattning m. m. inom Nederkalix socken under åren 1927—1930. De sålunda lämnade uppgifterna, vilka komplettera de uppgifter i samma ämne, som lämnats i proposition nr 252 år 1927 (sid. 2 och 3), äro sammanfattade i följande tabell.

År och månad	Antal anmälda arbetslösa	Därav anställda i statliga och stats- kommunala reserv- arbeten	År och månad	Antal anmälda arbetslösa	Därav anställda i statliga och stats- kommunala reserv- arbeten
1927:			1929:		
Januari	854	548	Januari	470	212
Februari	832	684	Februari	511	235
Mars	752	510	Mars	492	228
April	690	281	April	426	124
Maj	629	117	Maj	224	60
Juni	446	121	Juni	148	44
Juli	296	143	Juli	90	41
Augusti	376	211	Augusti	39	34
September	443	230	September	78	32
Oktober	672	252	Oktober	192	30
November	768	317	November	310	30
December	917	242	December	424	35
1928:			1930:		
Januari	812	436	Januari	427	166
Februari	703	456	Februari	516	216
Mars	649	364	Mars	345	291
April	590	334	April	417	296
Maj	398	157	Maj	190	109
Juni	269	137	Juni	31	10
Juli	152	68	Juli	31	10
Augusti	119	62	Augusti	84	9
September	150	73	September	251	48
Oktober	230	60	Oktober	380	153
November	349	150	November	843	154
December	384	144	December	998	282

I anslutning till dessa sifferuppgifter har kommissionen härefter anfört följande.

Tabellens siffror ådagalade, att arbetslöshet oavbrutet varit rådande inom Nederkalix socken under hela den period, sammanställningen omfattade, och att densamma varje år nått sin största utveckling under vintermånaderna för att sedan sommartiden betydligt avtaga. Särskilt för somrarna 1929 och 1930 kunde ett jämförelsevis tillfredsställande läge på den lokala arbetsmarknaden konstateras.

Av tabellen framginge även, att en stark ökning av de arbetslösas antal inträtt i slutet av år 1930, vilket också haft till följd, att kommissionen inskridit med ökad hjälp åt kommunen. Förhållandena hade dock icke dittills påkallat kommissionens ingripande i fullt samma omfattning som under några av de föregående vintrarna.

Det största antalet arbetslösa under perioden 1927—1930 kunde antecknas för december 1930 med 998 man och det högsta antalet i statliga reservarbeten anställda för februari 1927 med 684 man.

Den av kommissionen lämnade hjälpen hade företrädesvis bestått i beredandet av anställning för de arbetslösa vid statliga reservarbeten, dels inom kommunen eller i angränsande kommuner, dels vid kommissionens arbetsplatser i södra och mellersta Sverige. De arbetslösa hade därvid sysselsatts vid väg-, flottleds-, brobyggnads-, kaj- och muddringsarbeten samt vid arbeten å idrottsplatser m. m. Vidare hade arbetslös ungdom i Kalix fått draga nytta av de kurser, vilka med bidrag av statsmedel varit anordnade i orten, därvid de även medgivits rätt att uppbära kontanta arbetslöshetsunderstöd.

Vidare har arbetslöshetskommissionen uppgjort en sammanställning rörande de statliga utgifterna till bekämpande av arbetslösheten inom Nederkalix kommun under nämnda fyraårsperiod, utvisande tillika huru dessa utgifter fördelat sig på olika slag av hjälpformer. Sammanställningen, vars siffror för år 1930 äro preliminära, har följande utseende.

	1927	1928	1929	1930	Summa Kr.
Arbetslöner vid statliga reservarbeten	347,171	283,042	153,357	260,000	1,043,570
Dito vid statskommunala arbeten	4,937	—	—	—	4,937
Kontanta arbetslöshetsunderstöd	18,902	—	—	—	18,902
Kursverksamhet	—	3,238	—	—	3,238
Kronor	371,010	286,280	153,357	260,000	1,070,647

Arbetslöshetskommissionen meddelar, att statens utgifter för åtgärder mot arbetslösheten inom Nederkalix kommun under åren 1925 och 1926 uppgått till sammanlagt omkring 560,000 kronor samt att följaktligen statsverkets utgifter för berörda ändamål under åren 1925—1930 tillhopa utgjort ungefär 1,630,000 kronor.

Kommissionen har härefter övergått till behandling av *frågan om ytterligare statsunderstöd* för Kalixindustrin. Efter att först hava framhållit, att kommissionen icke inlåtit sig på frågan om de för nämnda industri uppgjorda kalkylernas bärighet eller spörsmålet om samma industris framtida räntabilitet utan allenast ansett sig böra taga hänsyn till frågans rent sociala sida, har kommissionen i denna del anført, bland annat, följande.

Med hänsyn till rådande förhållanden i Nederkalix syntes i stort sett endast tvenne huvudformer av statligt ingripande kunna komma i fråga, nämligen *antingen* åtgärder för ett överflyttande till andra orter av den övertaliga del av befolkningen, som icke längre hade möjlighet att vinna sin utkomst i den inom orten tidigare bedrivna industrin, *eller* också åtgärder, avsedda att temporärt och i avvaktan på gynnsammare konjunkturer möjliggöra för ortens arbetslösa eller av arbetslöshet hotade befolkning att kunna nödtorftigt existera i hemkommunen, vare sig hjälpen därvid lämnades i form av anställning vid reservarbeten eller som kontanta arbetslöshetsunderstöd eller den finge taga gestalt av understöd i någon form åt den industri, som därigenom sattes i tillfälle att bereda arbetarna försörjning.

Då mot de tidigare framförda förslagen om evakuering av Seskarö rests starka invändningar från skilda meningsriktningar, och det allmänt ansetts ytterst svårt att realisera förslagen därom, kunde man taga för givet, att svårigheterna och oppositionen skulle bliva än större, för den händelse en

dylik åtgärd skulle ifrågasättas beträffande Nederkalix industriarbetarebefolkning.

Över huvud förefölle det möta hart när oöverstigliga hinder att ens beträffande ett lokalt begränsat arbetslöshetsproblem ernå en hållbar lösning medelst en nästan tvångsvis genomförd utflyttning av en befolkning, som med fasta rottrådar kände sig bunden vid den bygd, där flertalet fötts, vuxit upp och tidigare vunnit sin bärgning, och där arbetarna alltjämt ansåge sig kunna räkna med en ljusare framtid, så snart nuets svårigheter övervunnits. De psykologiska faktorerna spelade med andra ord en så tungt vägande roll i de föreställningssätt, som behärskade dessa befolkningsgrupper, att de verkade starkt modifierande på eljest avgörande ekonomiska hänsyn.

Såvitt kommissionen kunde finna, återstode därefter för staten endast att träffa sitt val mellan olika slag av direkta hjälpåtgärder. Den av kommissionen uppgjorda tablån över statens kostnader för hjälpverksamheten under åren 1925—1930 gäve ju vid handen, att staten för arbetslöner och understöd i Nederkalix utbetalat cirka 1,700,000 kronor eller genomsnittligt cirka 283,000 kronor per år. Därest Kalixindustrin nu lämnades utan allt stöd, vore det att antaga, att nämnda kostnader komme att stiga till minst 300,000 kronor per år. Även om det vore troligt, att någon del av befolkningen skulle komma att självmant avflytta från orten inför utsikten att därstädes icke kunna förskaffa sig uppehälle annat än som understödstagare hos det allmänna, syntes man dock kunna antaga, att större delen av de arbetslösa skulle komma att stanna kvar såväl till följd av i det föregående antydda skäl som också med hänsyn till de numera så gott som helt stoppade emigrationsmöjligheterna och trängseln på arbetsmarknaden inom landet i övrigt, ej minst i övre Norrland.

Inför det ofrånkomliga förhållandet, att staten ej kunde undgå att lämna Nederkalix hjälp, och då det ur allmänt sociala synpunkter givetvis vore att föredraga, att det produktiva arbetet vidmakthölles, funne kommissionen det önskvärt, att industriföretaget vid Karlsborg på något sätt bereddes möjlighet att fortsätta sin verksamhet.

Under föreliggande förhållanden syntes därför icke något vara att erinra mot att bistånd därtill lämnades från statens sida, i den mån ett dylikt bistånd ur ekonomiska synpunkter befundes försvarligt.

Vidare hava *socialstyrelsen och kommerskollegium* till följd av remiss den 6 mars 1931 avgivit gemensamt utlåtande i ärendet. Ämbetsverken hänvisa däri till en början till av dem den 20 maj 1927 likaledes gemensamt avgivet utlåtande rörande då föreliggande ansökan, åsyftande stödreaktion från statens sida för åstadkommande av viss industriell verksamhet i Nederkalix socken, vilket utlåtande finnes i huvudsak återgivet i oförmälda proposition nr 252 år 1927 (sid. 24).

Ämbetsverken framhålla härefter, att det syntes uppenbart, att vidtagandet av statens stödreaktion år 1927 väsentligen förestavats av sociala hänsynstaganden, nämligen av önskemålet att motverka den i orten rådande arbetslösheten och den därav framkallade allmänna ekonomiska destruktions, ävensom att den nu ifrågasatta stödaktionen syntes böra bedömas ur enahanda synpunkter. Med hänsyn härtill hava ämbetsverken först med några ord berört *de allmänna sociala förhållandena i Norrbottens län* och därvid yttrat väsentligen följande.

Ur befolkningssynpunkt utmärkte sig Norrbottens län för en befolkningstillväxt, som vida överträffade medeltalet för hela riket. Indexsiffran, från år 1850 räknat, hade år 1925 för landsbygdens del varit 343.3 för länet och 133.6 för riket. Frånräknades även Gällivare och Jukkasjärvi, där gruvfälten spelat en betydande roll, hade lantbefolkningens tillväxt under perioden 1900—1925 uppgått till 25.0 procent för länet mot endast 3.7 procent för riket. Denna betydande folkökning finge väsentligen tillskrivas hög födelsefrekvens. Nämnas kunde, att möjligheterna till avlastning av befolkningsöverskott genom emigration ytterligare kringskurits sedan år 1927 i sådan grad, att de i nuvarande stund knappast kunde tagas i betraktande. Därtill komme, att hos befolkningen i dessa nordliga bygder i allmänhet starka psykologiska krafter syntes resa sig mot förflyttningar söderut inom landet.

Näringslivet hade visserligen förkovrats, men utvecklingen hade näppe- ligen hållit jämna steg med befolkningstillväxten. Det vore inställt huvud- sakligen på jordbruk med husdjursskötsel och skogshantering med trä- industri, driften vid de stora gruvfälten ej att förglömma. Denna berörde ju dock knappast Kalixbygden. Andra näringsgrenar vore påfallande spar- samt företrädda.

Vad trävaruindustrin anginge hade den under senare tider undergått en alldeles speciell utveckling, bestående i företagens koncentration i stor- företag, förbundna med cellulosaindustri. Denna utveckling, som för Kalix- bygdens vidkommande illustrerades av Ytterstfors-Munksundsbolagets kända sammanbrott och hithörande industris koncentrerings söderut inom länet, hade givetvis även i övrigt burit spår av de allmänna rationaliseringssträ- vandena. Därtill komme, att konjunkturen för hithörande industrier sedan år 1927 på grund av flera samverkande faktorer — dels en på vissa håll ökad produktion och dels en den allmänna depressionen på världsmarknaden åtföljande konsumtionsbegränsning — visat starkt vikande tendens.

Antydningssvis berörda förhållanden, nämligen den starka befolkningstill- växten, de ringa möjligheterna till emigration samt befolkningens obenägen- het för inre omflyttning, näringslivets relativt långsamma utveckling och ensidiga inställning med ringa tillgång till kompletterande förvärvsgrenar och slutligen träindustrins koncentrations- och rationaliseringstendenser samt för närvarande hårt pressade läge, samverkade alla till framkallande av arbets- löshet. Denna tryckte också sin prägel på hela det svenska kustlandet öster om Luleå. Det hjälpbehov, som därav föranleddes, riktade sig närmast mot kommunerna. Dessas finanser vore också genomgående hårt ansträngda, något som i sin tur ej kunde undgå att verka återhållande på den enskilda före- tagsamheten. Här uppstode sålunda en synnerligen olycklig växelverkan. Det kunde knappast behöva framhållas, att arbetslösheten givetvis också för- svagade det kommunala skatteunderlaget och därmed minskade kommuner- nas förmåga att bära de av densamma föranledda liksom övriga nödvändiga skattebördor.

Till följd av arbetslöshetens omfattning och kommunernas pressade finan- ser hade staten också under senare år fått tråda hjälpande emellan i en både relativt och absolut taget stor omfattning.

I anslutning härtill betona ämbetsverken, att vad sålunda anförts gällde icke minst *förhållandena inom Nederkalix socken*, inom vilken Kalixbolagets rörelse bedreves, samt anförda härom följande.

Det syntes närmast vara av intresse att undersöka, vilka konsekvenser ett nedläggande av bolagets verksamhet skulle få ur arbetslöshetssynpunkt.

Vid Karlsborgsverken sysselsattes för närvarande 400 man, därav vid sulfat- verket 150 man och vid sågen 250 man, allt i avrundade tal. Antalet skogs- och

flottningsarbetare, som under nuvarande förhållanden ansåges mer eller mindre beroende av verkens drift för sin utkomst under säsongen, uppskattades, likaledes i avrundat tal, till 700. Vidare förtjänade erinras, att arbetskraft i viss, icke närmare beräknelig omfattning indirekt torde vara beroende av driften, nämligen inom handel, samfärdsel och dylik verksamhet.

Även om man bortsåge från sistnämnda kategori samt från skogs- och flottningsarbetarna, vilka senare måhända även vid verkens nedläggande skulle vinna fortsatt utkomst inom samma verksamhetsgrenar, måste den av en driftsnedläggelse direkt föranledda arbetslösheten alltså komma att drabba en arbetarstyrka på lågt räknat 400 man.

Inom Kalix socken redovisades den 31 januari 1931 till arbetslöshetskommissionen 907 arbetslösa; av dessa vore 569 man sysselsatta i statligt reservarbete; kontant arbetslöshetsunderstöd med bidrag av statsmedel utbetalades icke. Återstoden, 338 arbetslösa, erhöle sålunda ingen hjälp med statsmedel. Siffrorna utvisade, i vilken grad den lokala arbetsmarknaden vore ansträngd. Den torde sakna elasticitet för att ens till någon nämnvärd del absorbera den arbetskraft, som komme att frigöras vid ett nedläggande av Karlsborgsverken. Kringliggande bygder vore, såsom redan nämnts, likaledes hårt tryckta av arbetslöshet. Man torde ej kunna peka på några särskilda faktorer, vilka inom den skönjbara, närmare framtiden skulle kunna i märkbar mån framkalla en förbättring. Erinras kunde, att enligt vad arbetslöshetskommissionen påvisat arbetskraften i orten under senare tid ej ens under den avsevärda lättnad, som inträdde under sommaren, kunnat erhålla sysselsättning i nöjaktig omfattning utan nödgats anlita det allmännas hjälpåtgärder, däribland reservarbeten.

Kommunens finanser vore hårt ansträngda. Enligt senast tillgängliga officiella uppgifter (år 1929) utgjorde sålunda kommunalskatten 15.00 kronor, landstingsskatten 3.16 kronor och municipalskatten 0.95 kronor per bevillningskrona samt vägskatten 0.45 kronor per fyrk eller tillhopa 22.26 kronor per bevillningskrona.

Erfarenheten syntes vidare bekräfta det i och för sig lätt förklarliga förhållandet, att en ökning av arbetslösheten i en ort, som redan förut pressats av sådan, mycket snart ledde till en häremot svarande ökning av hjälpbehovet, i sin tur föranledande krav på statlig mellankomst.

Man torde sålunda kunna räkna med, att ett nedläggande av driften vid Karlsborgsverken skulle föranleda, att anspråk på statlig hjälp åt arbetslösa skulle resas för ytterligare lågt räknat 400 man. Vid temporär nedläggelse skulle någon anpassning näppeligen hinna ske, detta med hänsyn till de härför ogynnsamma betingelserna. Nämnda kontingent skulle alltså sannolikt påkalla omvårdnad under praktiskt taget hela tiden för en sådan temporär nedläggelse. Om åter driften nedlades för en icke närmare fixerad, längre tid, finge man sannolikt räkna med ett tills vidare årligen återkommande hjälpbehov för dessa 400 man åtminstone under vintersäsongen, det vill säga cirka sex månader.

Vid en hjälpverksamhet torde kontant understöd ur statlig synpunkt visserligen vara den billigaste formen i ett dylikt fall, men sådant understöd, tillmätt efter fastställda grunder, torde bereda de arbetslösa så ringa hjälp, att anvisandet av reservarbete redan av detta skäl borde föredragas. Därtill komme, att olägenheterna av en kontant understödsverksamhet av denna omfattning ur åtskilliga synpunkter här skulle vara i ögonen fallande. Man torde sålunda ha att utgå från att man åtminstone i huvudsak finge lita till arbetslinjen.

Med avseende därå kunde till en början nämnas, att den av arbetslöshetskommissionen på sedvanliga beräkningsgrunder fastställda grovarbetar-

lönen i orten vore 5 kronor per dag. Reservarbetslönen vore alltså 4.30 kronor per dag. Medeldagsförtjänsten uppskattades till 4.50 kronor. Sistanämnda belopp innefattade emellertid icke kostnader för arbetsmateriel, bostäder, resor, arbetsledning och så vidare. Om sådana utgifter medräknades, utgjorde den totalkostnad, som *belastade arbetslöshetsanslaget*, i genomsnitt för hela riket cirka 7.70 kronor per dagsverke.

Vad speciellt Kalix beträffade kunde någon siffra för totalkostnaden, jämförlig med nämnda riksmedel, av naturliga skäl ej exakt angivas. Emellertid torde en sådan knappast understiga rikssiffran. Det borde nämligen ihågkommas, att det i dessa nordliga bygder icke blott mötte speciella, utomordentligt stora svårigheter att över huvud taget anordna rimliga reservarbeten vintertid — då de i allt fall mest behövdes — utan att anordnandet också föranledde proportionsvis dryga kostnader. Om åter arbetena förlades till sydligare landsändar, tillkomme de stora kostnaderna för resor å dessa avsevärda distanser. Räknade man emellertid i underkant och anslog den totalkostnad per dagsverke, som komme att belasta arbetslöshetsanslaget, till jämna 7 kronor, skulle en kalkyl gestalta sig sålunda.

1 man per månad (25 dagar à 7 kronor).....	175 kronor
400 » » »	70,000 »
400 » » 6 månader	420,000 »

Även om man ej borde föglömma, att sålunda disponerade medel skulle lämna visst utbyte av nyttiga arbeten, tedde sig dock resultatet av den gjorda överslagsberäkningen onekligen betänkligt. Icke desto mindre vore siffrorna ur så många synpunkter beräknade i underkant — hänsyn hade ej tagits till de indirekta menliga verkningarna av driftsnedläggelse och så vidare — att man, under föreliggande förutsättningar, snarast finge betrakta de kalkylerade kostnaderna såsom minimibelopp.

Enligt ämbetsverken framginge av det anförda, att det ur social synpunkt utan vidare måste anses i och för sig högeligen önskvärt, att driften vid Karlsborgsverken kunde upprätthållas.

Ämbetsverken hava härefter ingått på en prövning av frågan huruvida i föreliggande fall *de allmänna ekonomiska förutsättningarna för en hjälpkaktion från statens sida* föreläge. I denna del är ämbetsverkens utlåtande av följande innehåll.

Hur önskvärt driftens uppehållande i sig själv kunde synas vara och hur stor ökning av statens andel i bördorna för arbetslösheten en nedläggelse av driften än kunde föranleda, så syntes det orimligt att under alla förhållanden uppehålla driften med artificiellt stöd av statliga tillskott under den ena eller andra formen. Ett sådant förfarande skulle i själva verket leda till, att en anpassning av förhållandena efter de naturliga betingelserna, något som ju i längden vore önskvärt även ur social synpunkt, helt omöjliggjordes. Undersökas måste därför de ekonomiska betingelserna för den ifrågasatta stödjaktionen. Om denna icke vore ekonomiskt försvarlig, så skulle den i det långa loppet säkerligen ej heller vara socialt gagnelig.

Till en början kunde därvid konstateras, att enligt ämbetsverkens mening intet motsade uppfattningen, att de naturliga betingelserna för en industriell anläggning av ifrågavarande typ i Kalixorten vore ungefär likvärdiga med betingelserna på andra håll, där liknande industriell verksamhet dreves. Anläggningarna vore fullt moderna. Det handikap i förhållande till andra liknande anläggningar i Sverige, som Karlsborgsverken, de nordligaste i landet,

möjligen kunde äga i sitt läge — genom kort skeppningssäsong och andra klimatiska olägenheter — torde ej vara så stort, att det i och för sig fälde ett avgörande utslag i negativ riktning. Belägenheten invid ett av våra största timmerförande vattendrag och de tillfredsställande hamnförhållandena invid havet vore att hänföra till de gynnsamma betingelserna.

De naturliga förutsättningarna att för överskådlig framtid erhålla tillgång till de för driften erforderliga virkeskvantiteterna vore tillfredsställande. Intet motsade heller uppfattningen, att en rationell skogsdrift inom vidkommande skogsområden, bland vilka de statliga genom sin dominerande storlek främst komme i betraktande, enligt hittillsvarande erfarenheter förutsatte direkt anslutning till en förädlingsindustri av nu ifrågavarande typ och att tillgången till en sådan anläggning kunde lända till gagn för de stora skogsintressen, som staten här företrädde.

I själva verket vore frågan helt och hållet beroende av hur konjunkturutvecklingen komme att gestalta sig. Därutinnan nödgades man konstatera, att säkra hållpunkter för ett bedömande i positiv riktning helt och hållet saknades i nuvarande stund. Den rådande ovissheten vore emellertid på samma gång av beskaffenhet att ej medgiva slutsatser i motsatt, negativ riktning, nämligen att utsikter till industriföretagets framtida bärighet skulle saknas.

Man stode alltså inför en synnerligen oviss spekulering, där det avgörande utslaget tillhörde framtiden. När nu aktuella sociala skäl till förmån för en förnyad statlig stödaktion gjorde sig gällande med osedvanlig styrka och på ett egenartat sätt samt utsikt ej saknades, att en sådan aktion skulle kunna leda till äsyftat resultat, nämligen en bärkraftig industriell verksamhet, syntes alla betänkligheter till trots de sammanlagda skälen för ett statsin-gripande väga över.

En konsekvens av lägets ovisshet borde emellertid enligt ämbetsverkens mening vara, att stödaktionen betraktades såsom en huvudsakligen social hjälpåtgärd och att de för densamma erforderliga statsmedlen helt eller åtminstone till väsentlig del toges av skattemedel.

Med styrka måste emellertid samtidigt betonas, att stödaktionen visserligen motiverades av företrädesvis sociala skäl, men att den anbringades direkt i en verksamhet av helt och hållet ekonomisk natur. Företaget i fråga kunde icke få förutsättas bli till varje pris säkerställt genom det allmännas socialt betingade mellankomst. Något sådant skulle i själva verket innebära, jämte åtskilligt annat, att hjälpen till detta företag mer eller mindre lämnades på den övriga lithordande industrins bekostnad och att statsåtgärderna, i samma mån som de motverkade arbetslöshet å förevarande ort, skapade arbetslöshet annorstädes. Stödaktionen måste därför erhålla en begränsad räckvidd och ett begränsat syfte.

Därutinnan märktes, att företaget arbetade inom ett industriområde, som syntes vara i hög grad utsatt för konjunktrens växlingar och där bärigheten vore beroende av, i vad mån högkonjunktrens fördelar förmådde uppväga lågkonjunktrens nackdelar. Kalixbolaget startade vid en inträdande lågkonjunktur. Denna kom väl icke helt oväntat — ämbetsverken påpekade i sitt utlåtande år 1927 flera omständigheter, som manade till försiktighet vid det dåvarande bedömandet av de närmaste framtidsutsikterna — men den erhöll dock en knappast anad intensitet. Man kunde alltså ej lita sig till vinster från en föregående högkonjunktur. På grund av omständigheterna vid starten bereddes bolaget ej heller i annan väg tillgång till kapital i sådan omfattning, att det fanns rum för täckning av förluster under lågkonjunktur. Tvärtom finge kapitaltillgångarna anses hava blivit knappt tillräckliga även för en verksamhet under relativt gynnsamma konjunkturer. Jämväl

finge erinras, att industriella företag på detta område annorstädes, väl utan undantag, vore förenade med större skogsdomäner under en juridisk person såsom ägare till totalkomplexet. I förevarande fall åter kunde själva industriföretaget ej stödja sig på innehav av egna skogsdomäner; de skogstillgångar, ur vilka den för driften erforderliga råvaran vore avsedd att hämtas, vore ju till väsentlig del statsegendom.

I hela denna kapitalknapphet, vilken i förening med de övriga ogynnsamma omständigheterna till fullo förklarade bolagets nuvarande nödläge, hade företaget haft ett speciellt handikap, och det vore detta som den ifrågasatta stödjeaktionen syntes böra inriktas på att undanröja.

Stödaktionen syntes därför böra principiellt anpassas så, att den beredde bolaget väl icke bättre men ej heller sämre möjligheter än den övriga industrin på området att arbeta sig fram genom de aktuella svårigheterna, detta i förhoppning att dessa skulle visa sig vara av övergående natur och över huvud taget möjliga att genomkämpa.

Vidare meddela ämbetsverken, att de för att kunna taga ställning till den föreliggande framställningen ansett nödvändigt att åvägabringa en närmare utredning om det ekonomiska läge, vari Kalixbolaget för närvarande befunne sig, rörande storleken av de förluster, som uppstått å den hittillsvarande rörelsen, samt utsikterna för den närmaste framtiden vid fortsatt drift, i den mån dessa senare läte sig överblickas. För att såsom sakkunnig biträda vid utredningen av hithörande frågor hade av kommerskollegium tillkallats verkställande direktören hos svenska trävaruexportföreningen J. L. Ekman. Föredragandena inom socialstyrelsen och kommerskollegium av ifrågavarande ärende hade tillsammans med direktör Ekman besökt bolagets fabriker vid Karlsborg i Nederkalix, tagit del av bolagets ställning enligt 1930 års böcker samt genomgått av bolagets disponent uppgjorda kalkyler rörande fortsatt drift vid såväl sågverket som sulfatfabriken ävensom beräkningar rörande därför erforderligt kassaförslag till och med juni månad 1932, det vill säga till den tidpunkt, då likvider jämväl för sistnämnda års skeppningar kunde beräknas börja inflyta.

Ämbetsverken anföra, att den i dessa hänseenden verkställda utredningen givit vid handen att, medan 1929 års rörelse uppvisat en mindre vinst, för år 1930 uppkommit en driftsförlust av omkring 700,000 kronor. Lades därtill nödiga ytterligare avskrivningar å ineliggande lager av råmaterial och färdiga produkter i syfte att nedbringa desamma till vad som kunde anses representera dagsvärden, komme man till en sammanlagd förlust av något över 1,100,000 kronor. Däri inginge enligt ämbetsverken icke någon marginal för ytterligare sänkning av värdena och icke heller någon avskrivning å fabriksanläggningarna. En avskrivning av 2 % å byggnader och 5 % å maskiner skulle motsvara ett belopp av cirka 179,000 kronor.

Även om avskrivningarna å ineliggande lager av råvaror och därmed jämförliga tillgångar verkställdes, hade man enligt ämbetsverkens uppfattning att räkna med att rörelsen också i fortsättningen komme att uppvisa förlust, därest icke en uppgång i konjunkturen, särskilt för sulfatmassa, inträdde.

Ämbetsverken framhålla härefter, att — på sätt bolagets framställning utvisade — *orsakerna till det ogynnsamma resultatet av bolagets verksamhet*

huvudsakligen vore att söka i den katastrofala nedgången i priserna på sulfatcellulosa, men att även bestämmelserna i det hittills gällande kontraktet mellan domänstyrelsen och bolaget, vilket kontrakt särskilt med hänsyn till konjunkturutvecklingen ställt sig för bolaget synnerligen ofördelaktigt och under det sistförflutna året direkt förlustbringande, måste anses hava medverkat till det ekonomiska trångmål, vari bolaget råkat. I anslutning härtill yttra ämbetsverken följande.

Vad beträffade först svårigheterna i fråga om avsättningsmöjligheter och pris å sulfatmassa, tillåte sig ämbetsverken erinra om, att dessa varit i viss mån förutsedda redan vid tidpunkten för bolagets bildande — om än icke i den omfattning, som sedermera i verkligheten gjort sig gällande. I sitt utlåtande år 1927 anförde ämbetsverken bl. a.: »De kanske allvarligaste betänkligheterna i tekniskt-ekonomiskt hänseende för det tillämnade företaget erbjuda likväl *avsättningsförhållandena för sulfatmassan*. För belysande av dessa förhållanden hänvisas till bilagda tablåer, uppgjorda å kommerskollegii statistiska byrå över Sveriges produktion och export av sulfatcellulosa under åren 1913 samt 1921—1925 (26), dels till jämväl bilagda, av de sakkunniga sammanställda översiktstablå över den totala världsproduktionen av samma vara till och med år 1926, jämte kalkylerad produktionsökning under åren 1927—1929. Av dessa tablåer framgår den ofantliga fortgående ökningen såväl av Sveriges produktion som av världsproduktionen sedan år 1920. Enligt den av de sakkunniga meddelade tablån skulle världsproduktionen år 1929 kunna motsvara omkring $2\frac{1}{2}$ gånger siffran för år 1920. Härvid är likväl att märka, att i fråga om vissa länder (Norge, Finland, Kanada) några siffror rörande eventuell produktionsökning ej varit tillgängliga; i den approximativa totala produktionen ingå därför i fråga om dessa länder endast senare tillgängliga produktionsstatistiska siffror.

Med hänsyn till de i viss mån försvarade avsättningsförhållanden, som redan gjort sig gällande, samt till den ytterligare motsedda, enorma produktionsökningen torde det vara tvivel underkastat, huruvida det beräknade priset för sulfatmassan, 185 kronor per ton, skall visa sig hållbart. Sannolikt torde man snarare få räkna med en lägre siffra, eventuellt ned till 160 kronor per ton, i vilket fall cellulosaframställningen med inräknande av nödiga avskrivningar skulle visa ren förlust, därest icke råvarupriset kan i motsvarande grad nedbringas.»

Av bolagets framställning framginge, att det uppnådda medelpriset för sulfatmassan under det nästförflutna året uppgått till omkring 100 kronor, sålunda t. o. m. cirka 37.5 procent *under* det av ämbetsverken såsom lägsta, då beräknade pris anförda. Även priset å sågade trävaror hade fallit, om också icke tillnärmelsevis i samma grad. Däremot hade priserna å råvaror från domänverket, vilka priser kalkylerats på basis av 1926—1927 års prisläge för trävaror och sulfatmassa såsom minimipriser, åtminstone under år 1930 legat åtskilligt över de eljest i allmänna marknaden rådande. I ämbetsverkens citerade utlåtande framhölls jämväl, att som en konsekvens av de tvivelsmål, som av domänstyrelsen uttalats rörande bolagets möjlighet att ernå beräknade saluvärden å produktionen, bort framgå, att rotvärdena å virket enligt kontraktet satts väl höga och att i varje fall möjlighet för en reduktion av desamma vid vikande konjunktur skäligen bort förutsättas.

Under dessa förhållanden ansåge ämbetsverken givetvis angeläget och nödvändigt att den föreslagna ändringen i kontraktet med domänstyrelsen komme till stånd, och att den i enlighet härmed modifierade prissättningen å virket vunne tillämpning snarast möjligt, sålunda även å 1930 års ut-

stämplingar, respektive under innevarande år flottat virke. Det syntes knappast böra förutsättas, att ett statens verk genom tillämpning av priser, liggande avsevärt över den fria marknadens, skulle bidra till ökning av förluster för statsverket inom andra områden för statlig verksamhet. I själva verket torde statens intressen såsom skogsägare få anses principiellt stå i samma nära förhållande till de industrier, som förarbetade virket, som fallet vore i fråga om de enskilda större trävaruindustriföretag, vilka själva vore skogsägare och sålunda väsentligen förarbetade egen råvara. Ur denna synpunkt föreläge uppenbarligen ett intresse för staten även såsom skogsägare att i den mån så kunde ske utan direkt förlust under en kritisk period stödja den under statens egen medverkan återupplivade trävaruindustrin i Nederkalix. Nämnas kunde i detta sammanhang, att även vissa med andra, enskilda företag träffade långfristiga kontrakt rörande leverans av råvara (kokflis) visat sig vara baserade på priser, vilka ej kunde anses motsvara nuvarande konjunkurläge.

Ämbetsverken hava vidare berört det väckta spörsmålet om *eventuell driftsinställelse* vid bolagets anläggningar samt därom uttalat sig sålunda.

När man vid bedömning av framställningen vore hänvisad till att emot varandra väga de svårigheter och förluster av olika slag såväl för det allmänna som för befolkningen i den berörda delen av landet, som skulle orsakas av en driftsinställelse under längre eller kortare tid, mot de uppoffringar från statens sida, som nu ifrågasattes, torde dock böra förutskickas, att en omedelbar inställelse av driften knappast syntes under några förhållanden böra ifrågakomma. Redan intresset från fordringsägarnas sida av en gynnsammast möjlig realisation av de värden, som funnes i inneliggande lager av råvaror, torde motivera en fortsatt drift åtminstone så länge, att dessa råvaror hunnit förarbetas till säljbara produkter. Med hänsyn därtill torde ett inställande av driften före skeppningstidens slut innevarande år knappast böra ifrågasättas.

Skulle emellertid någon ändring i den nuvarande lagkonjunkturen för sulfatmassa icke vid nämnda tidpunkt skönjas, syntes anledning föreligga att till förnyat övervägande upptaga frågan om en driftsinställelse vid sulfatfabriken. Därvid borde framhållas, att en dylik driftsinställelse i och för sig medförde avsevärda förluster dels till följd av fasta omkostnader, som normalt påfördes tillverkningen såsom räntor, försäkringar, skatter, krafthyra, löner at fast engagerad personal m. m., dels genom demonteringskostnader och utgifter för skyddande av maskiner och apparater mot att taga skada, ävensom senare eventuella igångsättningskostnader. Med hänsyn till de förut behandlade kostnader i fråga om åtgärder till mötande av den ökade arbetslöshet, som skulle bli till följd av en driftsinställelse, vore det klart, att en sådan endast av synnerligen tvingande skäl borde tillgripas.

Skulle ett dylikt läge inträffa, torde en mera genomgripande omläggning av bolagets verksamhet befinnas nödig, något varför emellertid för närvarande nödiga förutsättningar och utredningar saknades.

Såsom en *sammanfattning* av sitt yttrande hava socialstyrelsen och kommerskollegium slutligen anført, att enligt ämbetsverkens uppfattning övervägande skäl syntes tala för att från statens sida bistånd lämnades till möjliggörande av ett uppehållande av driften vid Karlsborgsverken, men att det därvid syntes angeläget, att statshjälpen lämnades på sådana villkor, att dels syftet med hjälpen i möjligaste mån vunnos och dels statsverkets ekonomiska uppoffringar och risker så vitt möjligt begränsades.

I sistnämnda hänseende hava ämbetsverken ansett en viss reduktion av det belopp å 1,105,000 kronor, som beräknats erforderligt till täckning av brist i den förlagsgivande bankens säkerhet för lämnad kredit mot förlagsinteckning, vara motiverad. Vidare syntes det enligt ämbetsverken böra anses såsom en oundgänglig förutsättning för det ifrågasatta statliga inskrifandets, att den dittillsvarande svävande krediten dels till väsentlig del bundes i form av fast lån — såsom obligationslån eller s. k. partialförskrivningar — mot säkerhet av första inteckningar i fastigheterna och i viss utsträckning i förlaget och dels i övrigt säkerställdes mot plötsliga indragningar.

Under förmälan att av bolaget uppgjorda kalkyler för den fortsatta driften förutsatte viss reduktion i förut gällande arbetslöner hava ämbetsverken vidare anfört, att de utgått från att dessa nedsättningar låte sig genomföra. I likhet med vad förhållandena ansåges kräva i fråga om kontraktet med domänstyrelsen syntes även i övrigt böra tillses, att nödiga jämkningar genomfördes i bolagets under andra ekonomiska förhållanden ingångna långfristiga kontrakt.

Ämbetsverken förklara sålunda, att de icke i betraktande av det allmänna läget vilja motsätta sig att statshjälp beviljas med ett belopp av 2 miljoner kronor, men uttala, att detsamma i så fall under antydda förutsättningar rörande förlagskrediten även syntes kunna inrymma täckning för den minskade kredit från domänverkets sida — motsvarande ett års kredit å rotvärde för levererat virke — som förutsattes enligt det nya kontraktet med domänstyrelsen.

Beträffande *formen för det ifrågasatta statliga stödet* hava ämbetsverken anfört följande.

Detta stöd borde helst ske i form av lån — tertiärkredit — och ej i form av aktieteckning. I detta hänseende ville ämbetsverken jämväl åberopa sitt uttalande i sitt utlåtande år 1927, däri i fråga om då föreslaget sätt för bolagets finansiering yttrades bland annat:

»Under nu angivna förhållanden kunna ämbetsverken icke undgå att finna det möta starka principiella betänkligheter, att staten skulle engageras såsom direkt medintressent i form av aktieägare i det tillämnade industriföretaget. Det torde nämligen vara att emotse, att staten i så fall knappast skulle kunna undgå att göras i första hand ansvarig för företagets ekonomi och skötsel. Det är icke ens uteslutet, att statligt direkt delägarskap skulle kunna medföra ökade svårigheter för företagets ledning att vidtaga nödiga åtgärder för nedbringande av anläggnings- och driftkostnader eller att motsätta sig med bolagets ekonomiska intressen oförenliga krav på detsamma.»

På anförda grunder hade ämbetsverken år 1927 ansett lämpligast, att det då ytterligare erforderliga beloppet av 500,000 kronor i statligt understöd för företaget — utöver lån å intill 1½ miljon kronor till föreningen Nederalix industri u. p. a. för att möjliggöra aktieteckning i orten — lämnades icke i form av direkt aktieteckning utan såsom lån till företaget.

Enahanda skäl syntes alltjämt föreligga för att icke statens fortsatta engagemang i bolaget erhöles sådan form, att staten därigenom kunde anses hava påtagit sig det huvudsakliga ansvaret för bolagets verksamhet. Fastmer måste det anses vara av synnerlig vikt, att intresset i orten för bolagets sunda utveckling och känslan av ansvar för densamma samt av för-

pliknelsen att med uppbyggande av alla krafter stödja den industriella verksamheten på allt sätt befästes och utvecklades. Det förhållandet, att staten icke vore aktieägare i större utsträckning borde dock ej förhindra staten såsom fordringsägare att utöva det inflytande på styrelsens sammansättning eller att utöva den kontroll genom opartiskt sakkunnig person, som staten ansåge lämpligt.

Ämbetsverken hava till sist uttalat, att det med hänsyn till de förluster bolaget lidit syntes ämbetsverken önskvärt och riktigt, att en viss bokföringsmässig sanering av bolagets ställning bleve genomförd i samband med den ifrågasatta stödaktionen. Enligt ämbetsverken torde en sådan sanering i allt fall förr eller senare bliva ofrånkomlig.

I det föregående har omförmäls, att föreningen Nederkalix industri u. p. a. — som hade att anskaffa och åt sina medlemmar tillhandahålla medel för tecknande av aktier i det blivande industriföretaget, Kalix träindustriaktiebolag — av staten erhållit ett lån å 1,601,500 kronor att återbetalas i viss angiven ordning, samt att föreningen av detta lån uppburit 1,597,700 kronor. Jämligt de av mig förut återgivna lånevillkoren har föreningen den 30 juni 1930 verkställt en första amortering å lånet med 79,885 kronor, varjämte ränta är betald till och med sagda dag med 39,942 kronor 50 öre.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 februari 1931 har nu industriföreningen gjort framställning om vissa lindringar i villkoren för statslånet samt därvid — efter erinran om Kalixbolagets hemställan om åtgöranden från Kungl. Maj:ts sida till upphjälpande av bolagets ekonomi — anført bland annat följande.

På grund av lågkonjunkturen på särskilt sulfatmarknaden och huvudsakligen därav orsakad försenad eller utebliven betalning av vissa föreningsmedlemmars årliga inbetalningar till föreningen kunde det numera med visshet förutses, att föreningen icke den 30 nästkommande juni bleve i stånd att fullgöra betalningen å statslånet enligt avtalets bestämmelser, utan att föreningen därför nödgades söka Kungl. Maj:ts bistånd till svårigheternas avhjälpande för åtminstone den närmaste tiden. Föreningen hade sökt att göra en beräkning över den sannolika medelstillgången den 30 juni 1931, vilken dag räkenskapsåret utgår, och därvid kommit till det resultat, att en brist å 42,361 kronor 67 öre då komme att föreligga.

Under åberopande härav och då det, bland annat till följd av ovissheten om depressionens långvarighet, tedde sig nödvändigt för föreningen att äga en viss marginal utöver det belopp, som erfordrades för täckande av den sålunda befarade bristen, har föreningen hemställt, att Kungl. Maj:t ville *dels* pröva skäligt medgiva antingen räntefrihet under ett år på återstående låneskuld eller ock ett års uppskov med de förfallna amorteringarna enligt låneavtalet, så att sista amorteringen skulle ske år 1943 i stället för år 1942, *dels* ock såsom ett ytterligare ekonomiskt stöd för föreningen bevilja en skälig räntesänkning tills vidare från i låneavtalet bestämda fem procent till fyra och en halv procent.

Framställning från föreningen Nederkalix Industri u. p. a.

Statskontoret, som den 24 februari 1931 avgivit infordrat utlåtande i ärendet, har uttalat, att av den utav föreningen verkställda beräkningen över dess sannolika medelstillgångar den 30 juni 1931, d. v. s. den tidpunkt då nästa inbetalning å lånet skulle fullgöras, syntes framgå, att föreningen icke bleve i stånd att gälda då förfallna amorterings- och räntebelopp. Med hänsyn till de särskilda omständigheter, som ansetts motivera statens mellankomst beträffande ifrågavarande industriella verksamhet, har statskontoret ansett sig icke böra motsätta sig, att föreningen, med anledning av de uppkomna svårigheterna för densamma att uppfylla sina åtagna förpliktelser med avseende å statslånet, medgäves uppskov under ett år med amorteringarna å lånet, dock under förutsättning att räntan å lånet i behörig tid erlades. Beträffande den av föreningen ifrågasatta ändringen av å lånet nu utgående ränta, ville det synas, som borde, med hänsyn till nyss framhållna omständigheter och i betraktande av det från tiden för lånets utlämnande förändrade ränteläget, någon sänkning å räntan tills vidare kunna äga rum, eventuellt till begärda fyra och en halv procent.

*Departement-
schefen.*

Av den föreliggande utredningen framgår, att det bolag — Kalix träindustriaktiebolag — som med statsmakternas stöd bildats för återupprättande av verksamheten vid Karlsborgs sågverk och sulfatfabrik i Nederkalix socken, kunnat igångsätta nämnda verksamhet i överensstämmelse med den härför uppgjorda planen samt att därvid de kalkyler, på vilka planen grundats, visat sig hållbara såväl med avseende å kostnaderna för de i planen ingående nybyggnads- och omändringsarbetena som ock beträffande de ifrågavarande anläggningarnas kapacitet. Det torde också kunna sägas, att bolagets anläggningar äro fullt moderna och att dess allmänna förutsättningar för en lönande verksamhet knappast äro mindre goda än för åtskilliga andra Norrlandsbolag av motsvarande art.

Emellertid har det högst avsevärda prisfall, som under de senaste åren ägt rum inom träindustrin — framför allt å sulfatmassa men även å sågad vara — och vars storlek icke rimligtvis kunde förutses vid tidpunkten för nyss avsedda kalkylers uppgörande, inneburit en fullständig omkastning i de vid bolagsbildningen föreliggande konjunkturerna och medfört stora förluster, till vilka även bidragit de höga råvarukostnaderna. Verkningarna av prisfallet hava givetvis blivit särskilt kännbara för detta bolag, vars verksamhet knappast hunnit komma i gång, då den kraftiga lågkonjunkturen inträdde, och vars kapitaltillgångar från början varit knappt tillmätta. Sådant läget nu är, synes det uteslutet, att bolaget skulle kunna utan ytterligare bistånd i en eller annan form fortsätta sin verksamhet.

Då en stor del av befolkningen i Nederkalix kommun och omnejd för sin utkomst är helt eller delvis beroende av den arbetsförtjänst den kan erhålla genom bolaget, skulle ett nedläggande av bolagets drift komma att i utomordentlig grad försvåra den omfattande arbetslöshet, som redan under nuvarande förhållanden är rådande därstädes och som under årens lopp föranlett vidtagande av åtskilliga hjälpåtgärder från arbetslöshetskommissionens

sida. Denna ökade arbetslöshet skulle givetvis sträcka sina verkningar även till befolkningsgrupper, som icke direkt arbeta för bolagets räkning. Det kan därför med visshet förutsägas, att en driftsinställelse vid Karlsborgs-
verken skulle få ödesdigra konsekvenser för kommunen i dess helhet samt för statsverket nödvändigöra långt gående åtgärder till hjälp åt det växande antalet arbetslösa. Härtill komma de med hänsyn till Kalixbygdens isolerade läge föreliggande svårigheterna att överföra arbetskraften till andra orter. I betraktande av sålunda anförda omständigheter ävensom med tanke på de särskilda intressen, staten som den huvudsakliga skogsägaren har i dessa trakter, synes det önskvärt, att bolaget kan fortsätta sin verksamhet. Detta torde emellertid — såsom redan i statsverkspropositionen antytts — bliva möjligt endast därigenom att staten tillskjuter de för nödigt bistånd åt bolaget erforderliga medlen.

Vid bedömandet av frågan om dylikt bistånd bör man icke bortse från det förhållandet att, om nuvarande prisförhållanden komma att förbli oförändrade under en längre tid, ytterligare förluster för bolaget icke torde kunna undgås. På grund av den stora betydelsen ur olika sociala synpunkter av rörelsens fortgång har jag, detta oaktat, kommit till den uppfattningen, att staten bör för Kalixbolaget möjliggöra att i hittillsvarande omfattning fortsätta verksamheten.

Vad då först beträffar det erforderliga kapitalbeloppet, har detsamma av bolaget uppskattats till 2,000,000 kronor. Även socialstyrelsen och kommerskollegium hava — ehuru enligt delvis andra beräkningsgrunder — kommit fram till denna summa, varemot domänstyrelsen ifrågasatt, huruvida detta belopp kunde vara tillräckligt. Med hänsyn till vad i denna del från olika håll anförts torde bolagets nu föreliggande behov av kapitaltillskott kunna uppskattas till omkring 2,000,000 kronor. Jag anser därför, att statens insats bör bestämmas till detta belopp.

Rörande formen för det statliga bidraget har bolaget föreslagit, att detsamma skulle lämnas genom aktieteckning, medan socialstyrelsen och kommerskollegium förordat låneformen. I nuvarande läge finner jag mig — med hänsyn till de svårigheter en omedelbar tillämpning av det sistnämnda alternativet otvivelaktigt skulle möta — böra förorda, att tillskottet erhåller formen av aktieteckning.

En förutsättning för aktieteckningen bör emellertid tydligen vara, att bolagets löpande omkostnader nedbringas ungefärligen i den utsträckning, varmed räknats i de under utredningens gång uppgjorda driftskalkylerna. De närmare villkoren för aktieteckningen och övrigt nu avsett bistånd torde det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela. Givetvis bör därvid tillses, att staten i all önskvärd utsträckning erhåller tillfälle till inflytande över bolagets ledning och kontroll över dess verksamhet.

Vad angår de av socialstyrelsen och kommerskollegium berörda frågorna om viss omläggning av bolagets kredit samt om »bokföringsmässig sanering» av dess ställning hava förhållandena för närvarande visat sig vara sådana, att några förändringar i berörda hänseenden knappast låta sig genomföra.

I överensstämmelse med mina i statsverkspropositionen gjorda uttalanden synes mig det för aktieteckningen erforderliga beloppet böra uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» samt erhålla karaktär av reservationsanslag att täckas av andra inkomster än lånemedel.

Såsom av den i ärendet lämnade redogörelsen framgår, har en av de väsentligaste anledningarna till bolagets nuvarande svårigheter befunnits vara, att de bestämmelser, vilka innefattas i det mellan bolaget och domänstyrelsen ingångna kontraktet angående virkesleverans, under förhandenvarande förhållanden äro för bolaget i hög grad ogynnsamma. En förutsättning för den nu ifrågasatta hjälpaktionen är därför, att ändring härutinnan kommer till stånd.

Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet anser jag följaktligen, att sagda kontrakt bör ersättas med ett nytt, som närmare ansluter sig till de varierande prislägena. Det nya avtalet synes lämpligen kunna avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, vilket bifogats domänstyrelsens den 7 januari 1931 i ämnet avgivna utlåtande och vars grundläggande bestämmelser återgivits i det föregående. Detta förslag har i huvudsak godkänts såväl av bolaget som av domänstyrelsen. Dock har bolaget hemställt, att det uppställda kravet på bankgaranti måtte utgå och att kredittiden ej måtte förkortas i förhållande till vad nu gäller. Ehuru domänstyrelsen med rätta ansett dessa krav böra vidmakthållas, därest kontraktet skall kunna betecknas såsom affärsmissigt och överensstämma med av ämbetsverket tillämpad praxis, finner jag, under åberopande av de skäl av social natur, som nu påkalla statliga hjälpåtgärder, befogat att lämna bolaget det ytterligare bistånd, som ligger däri att berörda krav frånfallas. Jag anser alltså, att bestämmelserna i avtalsförslaget böra jämkas därhän, att det nya leveranskontraktets föreskrifter angående betalningstid och säkerhet komma att överensstämma med motsvarande föreskrifter i nu gällande kontrakt.

Det nya kontraktet torde, på sätt föreslagits, lämpligen böra avse virkesleveranser under åren 1932—1936. Kontraktet skulle alltså icke komma att inverka på priserna för det virke, som av bolaget avverkas under innevarande vinter. Bolaget har emellertid hemställt att komma i åtnjutande av prisnedsättning jämväl för detta virke. Då det är ostridigt, att de i hittills gällande kontrakt stadgade virkespriserna för närvarande avsevärt överstiga motsvarande priser i öppna marknaden, får jag — av enahanda skäl, som nyss anförts för ett statligt ingripande till förmån för företaget — tillstyrka, att bolagets ifrågavarande hemställan på det sätt bifalles, att bolaget berättigas att för innevarande vinters virkesleverans erlagga betalning enligt priser, som motsvara de nu i allmänna marknaden gällande. Rörande sagda prisnedsättning torde särskilt avtal böra träffas mellan domänstyrelsen och bolaget i anslutning till avslutandet av det av mig förordade kontraktet rörande virkesleveranser för åren 1932—1936.

Vad härefter angår domänstyrelsens krav på ersättning av skattemedel för förluster i anledning av nu gällande leveranskontrakt med bolaget grundar

sig detta krav, i vad det avser förluster å redan utförda virkesleveranser, på det i det föregående omförmälda uttalandet av 1928 års riksdag angående ersättning till bland andra domänverket för eventuellt uppkommande förluster. Riksdagen torde emellertid med sagda uttalande endast hava avsett att säkerställa domänverket mot förluster på grund av det riksdagens beslut, vartill uttalandet utgjorde motivering, det vill säga i följd av den kredit, som lämnades bolaget, och uttalandet läser alltså icke hava åsyftat att tillförsäkra domänstyrelsen någon prisgaranti för det till bolaget levererade virket. Med hänsyn härtill och då domänstyrelsen hittills icke kan anses hava i följd av den lämnade krediten lidit någon kapitalförlust, torde domänstyrelsens ersättningskrav i denna del icke böra föranleda någon åtgärd.

Domänstyrelsen har vidare begärt ersättning för de förluster, som enligt styrelsens uppfattning komme att uppstå därigenom att leverans enligt gällande kontrakt icke i fortsättningen skulle äga rum. I betraktande av de omständigheter, vilka föranlett förslaget om upphävande av nämnda kontrakt, torde icke heller detta ersättningsanspråk böra föranleda någon åtgärd. Det må för övrigt anmärkas att, då man icke kan veta något bestämt om prisförhållandena i framtiden, grunder för beräkning av ett eventuellt skadeståndsbelopp för närvarande saknas.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att vad 1928 års riksdag uttalat angående ersättning av skattemedel för förluster i anledning av bifall till då framlagd proposition i frågan enligt min mening bör äga motsvarande tillämpning beträffande det nya leveranskontraktet i fråga om förlust, som kan uppkomma i följd av den kredit, som enligt detta kontrakt lämnas bolaget.

Vad slutligen angår den av föreningen Nederkalix industri u. p. a. gjorda framställningen om vissa lindringar i villkoren för åtnjutande av det åt föreningen lämnade statslånet, får jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, uttala, att anledning synes föreligga att i så måtto tillmötesgå denna framställning, att envar av återstående amorteringar å lånet uppskjutes på ett år. Frågan härom torde vid ett senare tillfälle få underställas Kungl. Maj:ts prövning. Räntefrihet eller nedsättning i räntesatsen läser däremot ej böra medgivas.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att Kungl. Maj:t må genom teckning av aktier ävensom genom vissa andra åtgärder lämna ytterligare bistånd till den av Kalix träindustriaktiebolag bedrivna industriella verksamheten i Nederkalix socken i Norrbottens län, allt i överensstämmelse med av mig i det föregående angivna grunder;

dels ock bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för statens aktier» till teckning av aktier i nämnda aktiebolag för budgetåret 1931/1932 anvisa ett reservationsanslag av ..... kronor 2,000,000.

Till vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämma, lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

B. Spångberg.